

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

Jarmila Holbová

2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

Pokračování v trestném činu

Vypracovala:

Jarmila Holbová

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Josef Baxa

Plzeň, červen 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomovou práci na téma

“Pokračování v trestném činu“

jsem vypracovala samostatně.

Použitou literaturu a podkladové materiály

uvádím v příloženém seznamu literatury.

Plzeň, červen 2012

podpis studenta

Poděkování

Za cenné rady bych chtěla poděkovat vedoucímu práce panu JUDr. Josefovi Baxovi.

OBSAH

OBSAH	5
1 ÚVOD	1
2 POJEM „ POKRAČOVÁNÍ V TRESTNÉM ČINU „	2
2.1 VÝVOJ ZAČLENĚNÍ LEGÁLNÍ DEFINICE POJMU DO TRESTNÍHO KODEXU	3
2.2 ZNAKY POKRAČOVÁNÍ V TRESTNÉM ČINU	5
2.3 OSTATNÍ DÉLE TRVAJÍCÍ TRESTNÉ ČINY A JIM PODOBNÉ.....	11
2.4 POČÁTEK A UKONČENÍ POKRAČOVÁNÍ V TRESTNÍM ČINU A JEJICH DŮLEŽITOST	14
3 VYBRANÝ TRESTNÝ ČIN V POKRAČOVÁNÍ	16
3.1 VRAŽDA	17
3.2 PACHATEL.....	24
3.3 VYBRANÍ SÉRIOVÍ VRAZI	27
4 UKLÁDÁNÍ TRESTU U POKRAČOVÁNÍ V TRESTNÉM ČINU	31
4.1 UKLÁDÁNÍ TRESTŮ – SOUBĚH, RECIDIVA	33
4.2 UKLÁDÁNÍ TRESTŮ – SPOLEČNÝ TREST ZA POKRAČOVÁNÍ V TRESTNÉM ČINU	35
4.3 ZAHLAZENÍ ODSOUZENÍ U POKRAČOVÁNÍ V TRESTNÍM ČINU Z HLEDISKA DÍLČÍCH ÚTOKŮ	37
5 ZVLÁŠTNOSTI TRESTNÍHO ŘÍZENÍ U POKRAČOVÁNÍ V TRESTNÉM ČINU	39
5.1 PŘÍSLUŠNOST ORGÁNŮ ČINNÝCH V TRESTNÍM ŘÍZENÍ U POKRAČOVÁNÍ V TRESTNÉM ČINU	40
5.2 SPOLEČNÉ ŘÍZENÍ	42
5.3 JEDNOTA SKUTKU, TOTOŽNOST SKUTKU A ZÁSADA OBŽALOVACÍ.....	44
5.4 ZVLÁŠTNOSTI V DOKAZOVÁNÍ U POKRAČOVÁNÍ V TRESTNÉM ČINU	47
5.5 ROZHODNUTÍ.....	49
6 POKRAČOVÁNÍ V TRESTNÉM ČINU V JINÝCH STÁTECH	50
6.1 VYBRANÝ SÉRIOVÝ VRAH ZE ZAHRANIČÍ	51
7 ZÁVĚR	56
RESUMÉ	58
PŘÍLOHY	59
LITERATURA	63

1 Úvod

Ve své práci „pokračování v trestném činu“ se nejprve zaměřím na vlastní pojem, historii legální definice, která byla zařazena do trestního zákona poměrně pozdě, až roku 1993. Do té doby byl používán právní naukou a judikaturou soudu. Také na znaky pokračujícího trestného činu a ostatních podobných déle trvajících trestných činů.

Po této obecné části vyhledám znaky pokračování v trestném činu na vybraném trestném činu. Tento institut je spojen s majetkovými trestnými činy, ale ve své práci bych chtěla spojit tento pojem i s násilnými trestnými činy, přesněji s trestným činem vraždy. V pokračování – sériové vraždy.

Pod kapitolu „vybraný trestný čin v pokračování“ dále budu pojednávat o jeho pachateli a při jeho charakteristice budu používat i další vědy, jež mi pomohou pochopit, který sem z řady různých pachatelů může být z hlediska znaků pokračování v trestném činu zařazen. Pro názornou ukázkou uvedu příklad našeho sériového vraha a pokusím se jeho jednání začlenit do pokračování. Též se pokusím nalézt nějaké „plus“ pro používání pokračování i u násilných trestných činů.

Dále se budu zabývat ukládáním trestu a zvláštnostmi trestního řízení u pokračování v trestném činu. U těchto kapitol se podívám nejen na ukládání společného trestu za pokračování, ale i na ukládání trestů při souběhu a recidivě. Uvedu zde i problematiku zahlazení odsouzení u dílčích útoků a jejich řešení.

Zvláštnosti řízení spatřuji hlavně v příslušnosti orgánů činných v trestním řízení, v dokazování a rozhodnutí v pokračování. Samozřejmě mě bude zajímat specifika společného řízení, jednota a totožnost skutku, který úzce souvisí se zásadou obžalovací.

Na závěr své práce se zaměřím na zahraničí. Naší právní úpravu srovnám s úpravou Slovenské republiky.

Pak se budu věnovat případu dalšího sériového vraha, ale tentokrát ze Spojených států amerických. Opět se budu snažit o začlenění jeho jednání do pokračování v trestném činu z hlediska naší právní úpravy.

Na úplný závěr shrnu vše, co jsem se o pokračování v trestném činu ve spojení se sériovými vraždami dozvěděla.

2 Pojem „ pokračování v trestném činu „

Hmotně právní definici pokračování v trestném činu nalezneme v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník v § 116 – „Pokračováním v trestném činu se rozumí takové jednání, jehož jednotlivé dílčí útoky vedené jednotným záměrem naplňují, byť i v souhrnu, skutkovou podstatu stejného trestného činu, jsou spojeny stejným nebo podobným způsobem provedení a blízkou souvislostí časovou a souvislostí v předmětu útoku. „ Tato legální definice má zásadní význam pro otázky působnosti trestních zákonů, vymezení pojmů skutek a trestný čin, posuzování promlčení a ukládání trestů.

Toto ustanovení je řazeno v části první (obecná část), hlavně osmé (výkladová ustanovení) trestního zákona. Jeho zařazení do obecné části nám říká, že tento institut není vázán jen na určité skutkové podstaty, ale naopak se může vyskytovat téměř u všech. I z judikatury jednoznačně vyplývá, že institut pokračování v trestném činu je obecně použitelný. Sice se nejvíce využívá u majetkových trestných činů, ale je využitelný i v jiných případech. Hlava osmá představuje pro TZ část výkladovou a nalezneme zde převážně definice různých institutu hmotného práva trestního.

Když se na institut pokračování v trestném činu podíváme z hlediska výkladu a to výkladu účelového, nalezneme tři základní účely, pro které je trestním zákonem využíván – za prvé je to označení pachatele pokračování v trestném činu za pachatele jediného trestného

činu a uložení mu jednoho trestu, jednoho druhu za takovýto trestný čin. Za druhé jde de facto o to, že pachatel porušuje zájem chráněný společností vícekrát a tato skutečnost je hodnocena jak přitěžující okolnost při výměře trestu (vycházíme z toho, že pokračování v trestném činu je složeno z více dílčích útoků). Třetí účel pokračování v trestném činu vidíme jen u některých skutkových podstat a to tehdy, kdy je možné tuto skutkovou podstatu naplnit jen ve formě pokračování a tedy opakované porušení zájmu chráněného společností se promítá již do stanovení trestní odpovědnosti.¹

Co se týče procesně právního hlediska, ten považuje za samostatný skutek i jen dílčí skutek u pokračujícího trestného činu, za který může být pachatel souzen i samostatně.

Z kriminologického pojetí je možné nazývat pachatele pokračujícího trestného činu za sériového pachatele, což lze vysvětlit jako pachatele, který páchá shodné trestné činy v bezprostřední časové souvislosti.

2.1 Vývoj začlenění legální definice pojmu do trestního kodexu

Vývoj tohoto institutu sahá až do období středověku, kdy italští a později němečtí praktikové vypracovali pojem pokračování v trestném činu, a to ke druhé polovině 18. století. V 19. století byl pojem zanesen do německých zákonů. Starší nauka obsahuje různé názory na to, jak je tento institut opravdu potřebný – zastánci jsou a byli v převaze.² Podoba mezi tehdejší a dnešní koncepcí pokračujícího trestného činu je až na stručnost a přílišnou nepropracovanost dána. Ponechává poměrně značnou interpretační nejistotu.

¹ Kučera, P., Dizertační práce – Hmotněprávní a procesněprávní aspekty pokračování v trestné činnosti, 2007/2008

² Solnař, V., et al Základy trestní odpovědnosti. Podstatně přepracované a doplněné vyd. Praha: Orac, 2003, s. 409

Tento institut se vyvíjel jak v právní vědě, tak v judikatuře. Role judikatury na vývoji je značný, ne-li rozhodující. Jako příklad jsem si vybrala Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. Zn. 1 Tz 300/56 ze dne 2. 11. 1956. Nejvyšší soud se zde na základě stížnosti pro porušení zákona zabýval následujícím případem. Obviněný se měl opakovaně vloupat do chat různých vlastníků v téže oblasti a odcizit různé věci. Chaty při vloupání poškodil. Útoky však nedokončil, neboť ve všech případech byl buď vyrušen, nebo v chatách nenašel žádné cennější věci. Nejvyšší soud se nejprve zaměřil na otázku útoku. Podle něho skutečnost, že trestným činem byly poškozeny postupně různé osoby, nevylučuje, aby byl trestný čin posouzen jako pokračující, jsou-li dány jiné objektivní a subjektivní souvislosti. Po zjištění všech souvislostí dospěl Nejvyšší soud k rozhodnutí, že byly naplněny jak subjektivní znaky (pachatel chtěl postupně páchat stejný trestný čin), tak objektivní znaky (místní i časová souvislost a podobný způsob páčání). Dále soud řešil otázku trestného činu částečně dokonatého a částečně nedokonatého v souvislosti s pokračováním v trestném činu. Nejvyšší soud zaujal tento postoj: „ Jestliže při pokračujícím trestném činu pachatel u některých skutků svým jednáním způsobí výsledek uvedený v zákoně, u jiných skutků téže činnosti však – ačkoli měl v úmyslu výsledek uvedený v zákoně způsobit – tento nezpůsobí, takže tyto skutky posuzovány samostatně by byly jednak dokonatým trestným činem, jednak pokusem, nutno tuto skutečnost vyjádřit v rozsudečném výroku tak, že pachatel spáchal trestný čin částečně dokonatý, částečně nedokonatý. “³

Tento pojem byl dlouho z primárních pramenů českého trestného práva vynecháván, až do roku 1994 ho známe jen z právní nauky a judikatury. Jeho používání je dokladováno v judikatuře, která byla v minulosti společně s literaturou jediným možným způsobem poznání tohoto institutu. Zákonodárce zařadil legální definici pokračování v trestném činu do trestního zákona novelou provedenou zákonem č. 290/2001 Sb. Tento institut tedy nevznikal běžnou cestou, cestou vytváření zákonodárcem. Tato novela pouze deklarovala již stav dosavadní z hlediska obsahu pojmu pokračování v trestném činu – rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 4. 1996, sp. Zn. 1 Tzn 47/95 se zabývalo otázkou, zda ustanovení

³ 8/1957 Sbíрка soudních rozhodnutí a stanovisek NS, č. 2, 1957, s. 24

§89 odst. 3 trestního zákona (zákona č. 140/1961 Sb.), nyní § 116 TZ (zákona č. 40/2009 Sb.) lze aplikovat na situaci, kdy pachatel spáchal dílčí útoky pokračování v trestném činu před dnem 1. 1. 1994 (den nabytí účinnosti zákona č. 290/1993 Sb.) Rozhodl, že takový postup je možný, protože zakotvení znaků pokračování v trestném činu podle jeho názoru nepřineslo významné změny pro užívání tohoto institutu. Od 1. 1. 1994 je již zakotven v trestním zákoně. I do této doby byl institut dosti využíván, avšak většinou jen jako přitěžující okolnost. Nyní také může být bráno pokračování za přitěžující okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby podle § 42 písm. m – „ ... spáchal trestný čin ve větším rozsahu, na více věcech nebo více osobách, anebo trestný čin páchal nebo v něm pokračoval po delší dobu, ... ”, nebo jako jeden skutek, u kterého je možné vést společné řízení. Další novelou trestního zákona a trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., s účinností od 1. 1. 2002 došlo k podstatným změnám v projednávání pokračování v trestném činu a rozhodování o něm. Umožnila oddělené projednávání a rozhodování dílčích útoků pokračujícího trestného činu a ukládání společného trestu za pokračování. Tím byl zmírněn důsledek vyplývající z aplikace zásady rei iudicatae.

2.2 Znaky pokračování v trestném činu

Pokračování v trestném činu je souhrnem jistých znaků, které musí být splněny najednou. Jde o kumulativní znaky, které charakterizují tento institut. Z ustanovení § 116 TZ lze vydedukovat následující znaky, kterými jsou dílčí útoky spojeny do jediného jednání.

Jedná se o a) stejnou skutkovou podstatu – zákonodárce vymezuje pokračování v trestném činu jako druh jednání, kterým člověk naplňuje skutkovou podstatu nějakého trestného činu. Podle §112 TZ je jednáním i opomenutí takového konání, ke kterému je pachatel podle okolností a svých poměrů povinen. Znakem pokračování v trestném činu je

tedy to, že každý z dílčích útoků naplňuje stejnou skutkovou podstatu, a to i v případě různých alternativ téhož ustanovení, jestliže jsou splněny i ostatní podmínky pokračování.⁴

Každý dílčí útok / skutek musí naplňovat všechny znaky stejné skutkové podstaty trestného činu. Každý dílčí útok je skutkem, ale ne každý skutek je dílčím útokem pokračujícího trestného činu. Může se jednat i o trestné činy ve fázi pokusů či příprav, tak i z hlediska pachatele o pachatele či spolupachatele. Dále se může jednat o skutkovou podstatu základní, kvalifikovanou nebo z části základní a z části kvalifikovanou.

V praxi se stává, že některý z dílčích útoků pokračujícího trestného činu nenaplňuje některou skutkovou podstatu trestného činu. Pro tyto případy byla do nového trestního zákoníku přidána věta „, byť v souhrnu“, která říká, že pokračování lze naplnit dílčími útoky, kde skutková podstata trestného činu obsahuje všechny znaky, ale i dílčími útoky, které až v souhrnu tvoří všechny znaky skutkové podstaty.⁵ Tato věta jednak odstraňuje pochybnosti staršího výkladu a jednak sjednocuje judikaturu. Příklad nalezneme u majetkových trestných činů kdy, lze při jednotlivých útocích sčítat škodu ,a tak při v souhrnu dosáhnout naplnění skutkové podstaty nebo měnit skutkovou podstatu ze základní na kvalifikovanou. U pokračování v trestném činu se jednání pachatele posuzuje podle závažnější, kvalifikované skutkové podstaty. Závažnost trestného činu je vyjádřitelná rozdílem od základní skutkové podstaty. Judikatura Nejvyššího soudu ČR sp. Zn. 5 Tdo 667/2005, ze dne 1. 6. 2005: protože i v případě pokračování v trestném činu ve smyslu § 116 TZ jde z hmotně právního hlediska jen o jeden trestný čin, jeho výsledná právní kvalifikace musí vyjadřovat nejzávažnější stupeň porušení chráněného objektu příslušné skutkové podstaty, takže pokud to přichází v úvahu je třeba celý pokračující trestný čin posoudit i podle kvalifikované skutkové podstaty.

Další otázkou jsou dílčí útoky, u nichž existuje nedostatek dokonání. Pokusem se podle platné právní úpravy rozumí: „, Jednání, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu a jehož se pachatel dopustil v úmyslu trestný čin spáchat, je pokusem trestného činu, jestliže k dokonání trestného činu nedošlo.“ Takovéto trestné odpovědnosti se lze

⁴ Šámal, P., et al. Trestní zákoník 1. § 1 až 139 Komentář. 1. Vyd. Praha : C.H.Beck, 2009, s. 1148

⁵ Šámal, P., at al. Trestní zákoník 1. § 1 až 139 Komentář. 1. Vyd. Praha : C.H.Beck, 2009, s. 1148

zprostit, pokud pachatel dobrovolně upustil od dokonání trestného činu a buď odstranil nebezpečí, které vzniklo chráněnému zájmu, nebo učinil o pokusu kvalifikované oznámení v době, kdy šlo nebezpečí odstranit. Jinak je pokus trestný podle trestní sazby stanovené na dokonání trestný čin. Zvláštním druhem pokusu je tzv. faktický pokus, který TZ prohlašuje za dokonání trestný čin. A to znamená, že pokud jsou dodrženy ostatní znaky pokračování v trestném činu, je i pokus trestného činu dílčím útokem pokračujícího trestného činu. U pokračování v trestném činu tedy není problém „pokud jsou jednotlivé dílčí útoky v různých formách trestného činu – to zda byly dokonány nebo zůstaly ve stádiu pokusu. Pachatel bude v tomto případě potrestán opět na základě souhrnu škody z těchto útoků dokonáných i z pokusu trestného činu. Podporu pro toto tvrzení nacházím v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 4. 1996, sp. Zn. 1 Tzn 47/95 – obviněný, zaměstnanec automobilky, si přilepšoval odcizováním autosoučástek. Po čtyřech úspěšných akcích se osmělil a při páté se pokusil odcizit řadově desetinasobné množství součástek s využitím nákladního automobilu, ale byl ostrahou zadržen. Z daného rozhodnutí plynou dva závěry týkající se stejného nebo podobného způsobu spáchání. Za první, soud konstatoval, že odcizování zprvu menšího množství součástek a později většího množství s využitím nákladního automobilu lze stále považovat za podobný způsob páchaní. Za druhé, tento znak pokračujícího trestného činu je naplněn, i když některé dílčí útoky byly dokonány a jiné ukončeny ve stádiu pokusu.

Při kvalifikaci dílčích útoků může nastat situace, kdy některé z dílčích útoků jsou spáchané před nabytí nového zákona a jiné po jeho nabytí. Jelikož je pokračující trestný čin tvořen jen jedním skutkem, je pro jeho kvalifikaci směrodatný okamžik dokončení. Podmínkou je jen, aby i předchozí zákon považoval jednání pachatele za trestné.⁶

b) Stejný nebo podobný způsob provedení – „ Stejnorodost způsobu provedení, jako atributu pokračování v trestném činu, vyplývá ze samotného obsahu uvedeného pojmu – pokračovat lze jedině v činnosti velmi podobné, stejnorodé.“⁷ Nelze klasifikovat trestný čin

⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 8. 12. 1993, sp. Zn. Tzn 12/93

⁷ Jelínek, J., et al. Trestní právo hmotné. 3. Přeprac. a aktualizované vyd. Praha: Linde, 2006, s. 122

jako pokračující , chybí-li zde stejný nebo podobný způsob provedení. Avšak jen toto, určení nestačí, pokud má být jednání pachatele určeno jako pokračování v trestném činu, bude záležet i na právním posouzení věci. Stejný nebo podobný způsob provedení nemusí být naprosto totožný, ale postačí, pokud je shodný v podstatných znacích jednání. K tomuto se vyjádřil Nejvyšší soud ČSR ve svém rozhodnutí sp. Zn. 3 To 5/1976 ze dne 9. 3. 1976 kde, soud shledal opakovanou zpronevěru tržby na benzínové čerpací stanici, i když k ní docházelo různými způsoby. Podle tohoto rozhodnutí jde o stejnorodý způsob provedení trestného činu, jestliže zaměstnanec benzínové čerpací stanice zpronevřuje tržbu za odprodané pohonné hmoty. Skutečnost, že zpronevěru zakrývá různým způsobem, nezbavuje způsob provedení jednotlivých útoků charakteru stejnorodosti, když jinak podstata jednání (zpronevěra) i ostatní objektivní okolnosti (předmět útoku, poškozený, místo činu apod.) jsou stejné. Podobnost má být vykládána v souvislosti s obsahem společného záměru.

V případě, že se obviněný dopustil některého z dílčích útoků jako pachatel a dalších dílčích útoků jako účastník (§24 TZ – organizátor, návodce nebo pomocník), i kdyby šlo o stejný nebo podobný způsob provedení, nepřipadá v úvahu. Jde o obecnou zásadu, kterou popsal ve svém rozhodnutí Nejvyšší soud ČSR ze dne 24. 4. 1978, sp. Zn. 3To 11/78, kdy tuto zásadu odůvodnil tím, že účastník nenaplňuje na rozdíl od pachatele všechny znaky skutkové podstaty trestného činu, a proto se u účastníka a pachatele nejedná o totožné jednání. Ani kdyby všechny dílčí útoky byly spáchány ve formě účastenství, nejednalo by se o pokračující trestný čin.⁸

c) Objektivní souvislosti – místní souvislost – to znamená, že pachatel páchá trestné činy na stejném nebo ne příliš vzdáleném místě, většinou postačuje na území republiky. Znak místní souvislosti je v dnešní době překonán. Šámal ve své publikaci nevyklučuje pokračování v trestném činu ani v případě, že jsou některé dílčí útoky spáchány na území České republiky a jiné na území cizího státu. To samozřejmě za předpokladu, že budou splněny všechny ostatní znaky pokračujícího trestného činu.⁹ Tento samý názor zastává i judikatura a to přesně

⁸ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, sp. Zn. 5 To 25/94 , ze dne 24. 3. 1994

⁹ Šámal, P., et al. Trestní zákoník 1. § 1 až 139 Komentář. 1. Vyd. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 1150

v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. Zn. To 63/86 ze dne 27. 8. 1986. I pro svou důležitost není místní souvislost nezbytným znakem pokračování v trestném činu.

Časová souvislost – dílčí útoky pokračujícího trestného činu mohou být provedeny v různých časových intervalech. Délka časového období, které je mezi jednotlivými útoky, se odvíjí od druhu trestného činu, jeho složitosti a náročnosti.¹⁰ Nesporně ukazuje na společný záměr pachatele, který je dalším znakem pokračování v trestném činu. Pokud je tedy časové rozpětí mezi dílčími útoky natolik neúměrné (s ohledem na náročnost přípravy ke spáchání trestného činu), je jednání na základě společného záměru vyloučeno.¹¹

Souvislost v předmětu útoku – trestným činem se rozumí jednání, které ohrozí nebo poruší chráněný zájem společnosti. Tento zájem chráněný trestním zákoníkem se nazývá objekt. Kromě objektu mají některé trestné činy jako fakultativní znak skutkové podstaty předmět útoku. V souvislosti s pokračováním v trestném činu je tento znak důležitý zejména pro sjednocení všech následků dílčích útoků (například vyčíslení škody). Podle druhu trestného činu se pachatel zaměřuje buď na osoby, nebo věci, jako na předmět svého útoku. Může se jednat jak o konkrétní osobu, tak obecně o osoby např. se společným znakem nebo i bez něj. To samé platí u věcí, předmět útoku nemusí být naprosto totožný, ale je důležité, aby byla udržena souvislost v předmětu útoku v každém dílčím útoku. Například u trestného činu krádeže podle § 205 TZ se může jednat v jednom případě o peníze a v druhém o elektroniku.¹²

Při mnohosti předmětů útoků zde vyvstává otázka, zda se jedná o pokračování v trestném činu , či zda se jedná o opakování. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR 3 To 17/1981 ze dne 3. 11. 1981 nám dává odpověď: „ Počet předmětů útoků pachatele trestného činu pohlavního zneužití podle § 187, odst. 1 TZ není rozhodujícím kritériem pro posouzení, zda jde o opakování nebo o pokračování v trestné činnosti. Vždy je nutno hodnotit všechny okolnosti případu, aby bylo možno učinit závěr, zda mezi jednotlivými útoky jsou

¹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. Zn. Tzn 15/95 ze dne 15. 6. 1995

¹¹ Jelínek, J., et al. Trestní právo hmotné. 3. Přeprac. a aktualizované vyd. Praha: Linde, 2006, s. 123

¹² Šámal, P., Trestní zákoník 1. § 1 až 139 Komentář. 1. Vyd. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 1150

dány potřebné objektivní a subjektivní souvislosti či nikoliv a v závislosti na tom, zda jde o pokračování nebo o opakování trestného činu. “

d) Subjektivní souvislosti – dalším znakem či podmínkou, kterou musí splnit každý dílčí útok je jednotný záměr pachatele. Definici jednotného záměru v trestním zákoníku nalezneme jen v legální definici pokračování v trestném činu a to v § 116 TZ. Jinak je třeba k poznání tohoto pojmu použít právní vědu a judikaturu. Záměr ve své práci Kučera rozdělil na dva momenty a to na záměr ve významu řídicího elementu pohybu a na záměr ve významu představy o trestněprávně relevantním následku této aktivity. Z tohoto rozdělení vyplývá, že záměr je spojen s jednáním pachatele, a to se zaviněným jednáním.

Podle výkladu objektivní stránky trestného činu, které je jednání součástí, je jednání ve smyslu trestního práva definováno jako projev vůle ve vnějším světě, která se skládá ze dvou složek – z vůle (vnitřní složka - srozumění s následkem) a z projevu vůle (vnější složka).¹³ Jelikož u nedbalostních trestných činů chybí složka vůle (pachatel nechce způsobit následek) , není podle mého názoru možné, aby u trestných činů nedbalostních bylo možné použít institutu pokračování v trestném činu. Pokračování v trestném činu se týká pouze trestných činů úmyslných.

Existují jisté obecné zásady posuzování společného záměru pachatele - pachatel musí již před započítím prvního dílčího útoku mít aspoň v hrubých rysech představu o páčání i dalších dílčích útoků a dále se tyto útoky musí jevit jako postupné naplňování tohoto společného záměru.¹⁴ Dále jde jednotný záměr pachatele usuzovat z naplnění objektivních okolností případu, zejména z naplnění ostatních znaků pokračujícího trestného činu.¹⁵

I po důkladném rozboru pojmu právní vědou a judikaturou není pro soudy snadné dovodit existenci jednotného záměru u konkrétních pachatelů. Nejjednodušším způsobem poznání jednotného záměru je přiznání pachatele. Dále je možné odvodit záměr i z jiných okolností, například když si pachatel přivlastňoval cizí knihy s úmyslem zkompletovat si svou

¹³ Jelínek, J., et al. Trestní právo hmotné. 3. Přeprac. a aktualizované vydání, Praha: Linde, 2006, s. 156

¹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 7. 12. 1971 sp. Zn. 2 Tzf 3/71

¹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 3. 5. 1967 sp. Zn. 6 Tz 15/67

vlastní knihovnu.¹⁶ Této problematice se budu věnovat podrobněji v kapitole o zvláštnostech dokazování u pokračujícího trestného činu.

Na závěr bych chtěla konstatovat, že všechny znaky pokračování v trestném činu musí být splněny kumulativně, pokud by jeden z těchto znaků chyběl, nejedná se o pokračování v trestném činu.

2.3 Ostatní déle trvající trestné činy a jim podobné

Zde se zaměřuji nejen na společné znaky, ale hlavně na rozdíly mezi jednotlivými instituty déle trvajících trestních činů, recidivy a souběhu trestných činů. U všech těchto trestních činů se jedná o trestnou činnost jednoho pachatele, kde je opětovně naplňována skutková podstata jednoho nebo více trestných činů.

Trestné činy hromadné a trvající se stejně jako pokračování v trestném činu posuzují jako jeden trestný čin a jeden skutek. Trestné činy hromadné nejsou na rozdíl od pokračování uvedeny v zákoně. Jsou to takové činy, které jsou charakterizovány více útoky vedenými stejným záměrem. Tyto útoky naplňují buď stejnou, nebo odlišnou skutkovou podstatu trestných činů a jejich vícečetnost je podmínkou trestní odpovědnosti. Jindy je mnohost takových útoků podmínkou použití vyšší trestní sazby. Hromadným neboli kolektivním trestným činem je např. vývoj, výroba a držení zakázaných bojových prostředků podle § 280 podle, kterého nestačí k naplnění skutkové podstaty vyrobit, dovézt, vyvézt, provézt, vyvíjet, přechovávat nebo hromadit jen jednu zbraň, bojový prostředek nebo výbušninu.

Trestné činy trvající také nejsou definovány v zákoně. Jde o trestné činy, kterými jejich pachatel protiprávní stav vyvolá a následně ho udržuje. Nebo stav pachatel udržuje, aniž ho sám vyvolal. I zde se jedná o jeden trestný čin, jeden skutek. U trestných činů

¹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 7. 1982 sp. Zn. 11 Tz 16/82

trvajících se stupeň nebezpečnosti trestného činu pro společnost buďto nemění nebo se zvyšuje s přibývajícím dobou trvání. Příkladem takového trestného činu je omezení osobní svobody podle § 171 TZ: „Kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody, ...“, brání rukojmích podle § 174 TZ: „Kdo se zmocní rukojmí a hrozí, že ho usmrtí anebo že mu způsobí újmu na zdraví nebo jinou vážnou újmu, ...“.

Trestné činy „ násobné „ – jde o trestné činy opakující se. Rozdílem mezi pokračováním a násobnými trestnými činy je neexistence jedné z podmínek. Jednání není spojeno se subjektivní podmínkou pokračování a to znamená se společným záměrem pachatele. Také zde nejde o jeden skutek a jeden trestný čin. Násobné trestné činy mohou zakládat buď vícečinný souběh, nebo recidivu. Příkladem jsou vícenásobné vraždy podle § 140/3a. Podle Jelínka je rozdíl, který odlišuje pokračování v trestném činu od opakování je, že jednotlivé útoky (naplňující znaky téhož trestného činu) jsou po subjektivní stránce spojeny jedním záměrem.¹⁷ Totožný názor zastává i publikace P. Šámala, který navíc vyzvedává v této subjektivní stránce záměr ve smyslu pachatelova vědomí a zamýšlení dalších útoků již od počátku a to aspoň v hrubých rysech a že po objektivní stránce se tyto jednotlivé útoky jeví jako postupné realizování jednotného záměru.¹⁸

Souběh trestných činů. Je to kvalifikovaná forma pluralitní trestné činnosti. Jedná se o trestné činy jednoho pachatele, který spáchá dva a více trestných činů dříve, než je za některý z nich vyhlášen odsuzující rozsudek soudu I. stupně. Souběh vykazuje vyšší míru nebezpečnosti pro společnost než samostatný trestný čin. Následkem tohoto je také nově možné za vícečinný souběh mimořádně zvýšit trest odnětí svobody o jednu třetinu, avšak horní hranice trestní sazby nesmí překročit dvacet let a při ukládání výjimečného trestu třicet let. Podle počtu skutků a právní kvalifikace rozeznáváme tyto druhy souběhu – jednočinný souběh a to stejnorodý nebo nestejnorodý a vícečinný souběh opět stejnorodý a nestejnorodý. Z povahy své práce se zde zaměřím na rozdíly mezi pokračováním a vícečinným souběhem stejnorodým. Jeho definice je v nauce i v praxi ustálená. „Pachatel

¹⁷ Jelínek, J., et al. Trestní právo hmotné. 3. Přepřacované a aktualizované vyd. Praha: Linde, 2006, s. 312

¹⁸ Šámal, P., at al. Trestní zákoník 1. § 1 až 139 Komentář. 1. Vyd. Praha : C. H. Beck, 2009, s. 1148

více skutky spáchá trestné činy stejné skutkové podstaty¹⁹. Je lehce zaměnitelný s pokračováním. Rozdíl nalezneme opět v subjektivním znaku pokračování a tedy ve společném záměru. Příklad vícečinného souběhu stejnorodého je trestná činnost pachatele, který v pondělí, ve středu a v pátek vykrade různé obchody – tři trestné činy krádeže podle § 205.

Recidivou rozumíme trestnou činnost, které se dopustí pachatel, jenž byl již dříve pro trestný čin pravomocně odsouzen. Opět se jedná o činnost jednoho pachatele, který spáchá dva a více trestných činů, ale na rozdíl od souběhu a pokračování již byl za nějaký trestný čin pravomocně odsouzen. Recidivu označujeme za kvalifikovanou formu pluralitní trestné činnosti a i tady je to důvod k mimořádnému zvýšení trestní sazby o jednu třetinu. Ale zde na rozdíl od vícečinného souběhu lze překročit horní hranici trestní sazby dvacet let. Podle tohoto lze považovat recidivu za závažnější než pokračování nebo souběh. Po uvážení soudu je braná jako přitěžující okolnost podle § 42p. Podle povahy spáchaných trestných činů rozdělujeme recidivu na stejnorodou a nestejnorodou. Zaměřím se na recidivu stejnorodou. Dělí se podle druhu objektu trestného činu na – a) speciální – pachatel opakovaně naplňuje stejnou skutkovou podstatu trestného činu se stejným individuálním objektem, b) skupinovou – jde o různé skutkové podstaty, ale se stejným individuálním objektem a za c) druhovou – jsou páchany trestné činy různých skutkových podstat a různých individuálních objektů, ale se stejným druhovým objektem. Rozdílem mezi pokračováním a stejnorodou recidivou je odlišnost z hlediska časového vymezení. Za recidivu lze pokládat jen ty trestné činy, které se staly po nabytí právní moci odsuzujícího rozsudku soudu I. stupně. Také zde chybí subjektivní znak pokračování.

¹⁹ Jelínek, J., et al. Trestní právo hmotné. 2. aktualizované vydání, Praha: Linde 2006, 823 s.

2.4 Počátek a ukončení pokračování v trestním činu a jejich důležitost

Pokračování v trestném činu považuje souhrn dílčích útoků za jeden trestný čin či jeden skutek. To platí u hmotně právní úpravy. Z procesně právního hlediska je považován každý z dílčích útoků za jeden skutek. Pro určení, které dílčí útoky jsou ještě brány jako jeden skutek v pokračování a které se již počítají jako nový skutek a trestný čin, je důležité určit hranice počátku a ukončení pokračujícího trestného činu. Hranice mezi dvěma pokračujícími trestnými činy je zakotvena v trestním řádu (z. č. 141/1961 Sb.) v § 12 odst. 11 – „ Pokračuje-li obviněný v jednání, pro který je stíhán, i po sdělení obvinění, posuzuje se takové jednání od tohoto úkonu jako nový skutek.„ Z této úpravy vyplývá, že hranice pro ukončení pokračování je zahájení trestního stíhání. Zde se z podezřelého stává obviněný a doručením usnesení o zahájení trestního stíhání se obviněný seznamuje s obviněním dle ustanovení § 160 odst. 1, 2 TŘ. To znamená, že za okamžik oddělení jednoho pokračujícího trestného činu od jiného trestného činu je považováno doručení usnesení o zahájení trestního stíhání obviněnému a nikoli například okamžikem, kdy bylo usnesení o zahájení trestního stíhání písemně vyhotoveno.²⁰ Toto potvrzuje rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích sp. Zn. 14 To 49/2002 : „ Zahájení trestního řízení podle § 158 odst. 3 tr. ř. sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, jakož ani zahájení trestního stíhání podáním návrhu na potrestání osudu podle § 314b odst. 1 tr. ř. nemají účinky sdělení obvinění ve smyslu ustanovení § 12 odst. 11 tr. ř. Takové účinky nastávají až doručením návrhu na potrestání obviněnému. Jde-li o případy trestné činnosti trvající nebo hromadné, na něž nedopadá zásada vyplývající z ustanovení § 12 odst. 12 tr. ř., a pachatel v trestné činnosti pokračuje před tím, než je mu návrh na potrestání doručen, soud musí rozhodnout i o těchto částech skutku spáchaného do této doby, byť nejsou popsány v návrhu na potrestání. “

Tato koncepce ale neplatila vždy. Do účinnosti novely trestního řádu, zákonem č. 292/1993 Sb., s účinností ke dni 1. 1. 1994 vložení § 12 odst. 11 TŘ se jako okamžik

²⁰ Šámal, P., et al Trestní zákoník 1. § 1 až 139. Komentář. 1. Vyd. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 1149

přetržení pokračujícího trestného činu uznávalo vyhlášení rozsudku, za podmínky, že nabude právní moci. Mezníkem bylo sdělení obvinění. Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., se tímto míní usnesení o zahájení trestního stíhání.²¹

Důležitost hranice pokračujícího trestného činu můžeme spojit s pojmem účinky pokračování v trestném činu. Rozdělujeme účinky z různých hledisek – A) z hlediska viny – z hlediska práva hmotného se jedná o jeden skutek, zatímco z hlediska procesně právního o více dílčích skutků. U majetkově zaměřených trestních činů se škoda z dílčích útoků sčítá, a tak může dojít k tomu, že ze základní skutkové podstaty se stává kvalifikovaná. Některé trestné činy mají pokračování přímo zakotveny ve své skutkové podstatě, např. trestný čin ohrožování výchovy dítěte podle § 201 TZ.

B) z hlediska časové působnosti – co se týká působnosti zákona: trestní čin se posuzuje podle nového zákona, pokud se aspoň jeden z dílčích útoků pokračujícího trestného činu odehraje za účinnosti tohoto zákona, pokud bylo jednání trestné i za účinnosti starého zákona. Dále může mluvit o působnosti amnestijního rozhodnutí prezidenta, pokud dílčí útok přesáhne datum amnestie, na tento dílčí útok se amnestie nevztahuje a jde o nový trestný čin. Při posuzování, zda se jedná o provinění mladistvého nebo trestný čin pachatele, který má plnou trestní odpovědnost, je důležitý datum pachatelových 18. narozenin a poslední dílčí útok pokračujícího trestného činu. Pokud některý z dílčích útoků vykonal pachatel po dosažení osmnáctého roku věku, je plně trestně odpovědný. Pokud jde o promlčení trestní odpovědnosti, počítáme dobu od dokončení posledního dílčího útoku pokračujícího trestného činu.

C) z hlediska příslušnosti soudu pro trestní řízení je důležité, kde všude se odehrávaly dílčí útoky nebo některé jiné akty, ze kterých se trestný čin skládal. Příslušnými jsou pak všechny soudy, kde takto pachatel působil.

D) z hlediska ukládání trestu – podle § 42 písm. m je přitěžující okolností, když pachatel páchal trestní čin nebo v něm pokračoval po delší dobu. Při ukládání

²¹ Šámal, P., et al Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. Vyd. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 1149

společného trestu za pokračování v trestném činu se bude postupovat podle § 45 TZ. Této problematice se budu věnovat v kapitole č. 4 a 5.

3 Vybraný trestný čin v pokračování

V této práci jsem se zaměřila na sériové vraždy, jejich pachatele a podmínky pro uložení společného trestu za pokračování v trestném činu u těchto trestných činů. V této kapitole se seznámíme jak s kriminologickým pohledem na sériové vraždy, ze kterého se dozvíme něco o pachatelích, obětech a příčinách vražd, tak s pohledem forenzní psychologie na sériové vrahy, kterým se zase podíváme na psychologické pochody a vnitřní záměry pachatelů, které mají výrazný význam pro rozhodnutí, zda se jedná o pokračující trestný čin nebo o násobný trestný čin vraždy. Obě tyto disciplíny nám pomohou pochopit a také usvědčit pachatele z pokračujícího trestného činu.

Pokračování v trestném činu se v praxi používá především pro trestné činy majetkové povahy. Smyslem je hospodárnost a také zabránění nesmyslně vysokých trestů odnětí svobody např. 260 let, jak tomu je v USA. Pro použití institutu pokračování v trestném činu u majetkových trestných činů je také fakt, že trestní zákoník uvádí hranici výše škody, která má význam u určení základní nebo kvalifikované skutkové podstaty. Protože při pokračování se škody při dílčích útocích sčítají, a tak když pachatel stále naplňuje jen základní skutkovou podstatu, v souhrnu může naplnit skutkovou podstatu přísnější, tedy kvalifikovanou. Příkladem je trestný čin krádeže podle § 205 TZ, kde zákon uvádí v po sobě jdoucích odstavcích vyšší a vyšší sankce za větší a větší škodu. Vymezení hranice škody nalezneme v § 138 TZ. Takovéto rozdělení u násilných trestných činů není. Trestní zákoník již v samé kvalifikované skutkové podstatě uvádí vraždu dvou a více osob v § 140 odst. 3 písm. a. Podle úpravy de lege lata nemá institut pokračování v trestném činu u násilných trestných

činů, zvláště vražd, praktické uplatnění. Podle mého názoru pro uplatnění hovoří otázka pochopení pachatele a jeho motivů či pohnutek při ukládání trestu nebo ochranného opatření a také lepší možnost dokazování u sériových vražd, nalezení všech obětí i zjištění všech trestných činů a jejich potrestání. Možnost zrušení odsuzujícího rozsudku spolu s výrokem o trestu a vině pachatele po zjištění dalších vražd, jejich prokázání v novém soudním jednání a uložení přísnějšího trestu. Další důvod je ten, že se u všech trestných činů – u všech vražd prodlouží promlčecí doba trestní odpovědnosti až na poslední dílčí útok pokračujícího trestního činu.

3.1 Vražda

Definici vraždy jako takové nalezneme v trestním zákoníku v § 140 - „ Kdo jiného úmyslně usmrtí... „ Postupem času se do zákoníku začlenily i jiné formy usmrcení člověka jako je např. zabití podle § 141, vražda novorozeného dítěte matkou podle § 142 (jde o privilegovanou skutkovou podstatu v poměru k vraždě) a nakonec usmrcení z nedbalosti podle § 143 nebo účast na sebevraždě podle § 144. Tyto činy jsou systematicky řazeny do hlavy první trestního zákoníku – trestné činy proti životu a zdraví. Objektem trestného činu vraždy je tedy ochrana života. Jeho objektivní stránka je založena na jednání, následku a kauzálním nexusem mezi nimi. Tím následkem je usmrcení člověka. Důležitým vodítkem je i fakultativní znak objektivní stránky způsob páčání, ta určuje míru nebezpečnosti pro společnost a použití zvýšené trestní sazby. Subjekt neboli pachatel trestného činu. O něm bude pojednávat kapitola 3.2. Subjektivní stránka – zavinění u trestného činu vraždy je úmysl. Forma zavinění musí být vždy úmysl jak přímý, tak nepřímý. Úmysl lze dokazovat většinou jen pomocí nepřímých důkazů, pokud se pachatel k úmyslu nepřizná, kterými jsou způsob páčání, použití zbraň, intenzita útoku, vztah s obětí atd.

Ve své práci se zaměřuji na sériové vrahy, a tudíž na sériové vraždy. Sériová vražda je ve světě dosti zpopularizovaná jak populárními knihami, tak různými filmy. I tak není v našich podmínkách bohužel dosud dostupná nějaká opravdu vědecká práce, která by byla podkladem pro mou práci. Existují překlady, podle mého názoru, vynikajících prací Stéphane Bourgiona, který se snaží o autentičnost událostí. V jeho pracích nalezneme i přeložené výpovědi těchto sériových vrahů při někdy několika měsíčních výsleších policie. Sériové vraždy jsou fenoménem, který je typickým pro Spojené státy americké. Podle publicisty výše zmíněného S. Bourgiona bylo za posledních dvacet let dopadeno 160 sériových vrahů a z toho 120 v USA. Odborné zkoumání tohoto jevu je poměrně mladé odvětví, první použití tohoto termínu „sériový vrah“ bylo v souvislosti se zločiny Eda Geina, Johna Wayne Gacyho a dodnes neznámého „Zodiaka“. V této práci budu vycházet z poznatků těchto vědeckých disciplín – kriminalistika, kriminologie, forenzní psychologie včetně psychologického profilování. Chtěla bych poukázat na to, kteří sérioví vrazi a které jejich činy nemohou a naopak mohou nebo musí být pokračujícími trestnými činy.

Podle základní klasifikace početných vrahů můžeme rozlišovat - sériové vraždy, masové vraždy a vrahy na vražedné vlně. Podobají se v tom, že je spáchá jeden pachatel, který útočí na více obětí. Rozdíl nalezneme v počtu skutků a vnitřní psychice pachatele. Zatímco sériový vrah vraždí postupně, někdy s odstupem i několika let, vždy jednu oběť, masový vrah usmrtí více než čtyři oběti v rámci jedné události, příkladem takového českého masového vraha je O. Hepnarová , která 10. 7. 1973 nákladním autem vjela do stojících lidí na tramvajové zastávce a usmrtila tím 8 lidí. Příkladem sériových vrahů mohou být např. Mrázek, Straka, Hojer a další. Vrahové na vražedné vlně jednají v krátké době a ohraničené lokalitě. Od sériových vrahů se odlišují tím, že jejich „běsnění „ znenadání ustane a již nezačne. Z hlediska posuzování činu jako pokračujícího lze z těchto definic usoudit, že masové vraždy nemohou být brány jako trestný čin v pokračování, ale spíše jako trestné činy v jednočinném souběhu. I v psychice pachatele nalezneme velké rozdíly mezi masovými a sériovými vrahy. Masový vrah jedná většinou v amoku nebo nějakém

momentálním rozrušení, zatím co sériový vrah jedná s rozmyslem a často má čin velmi dobře naplánovaný a nazkoušený.²²

Kriminalistické pojetí sériové vraždy. Kriminalistickou charakteristikou se rozumí vyhledávání určitých relevantních vlastností trestného činu. Velkou důležitost mají také tzv. doprovodné znaky, které sice nemají vliv na posouzení kvalifikace skutku, ale jsou charakteristické pro tzv. modus operandi. Ten může přispět k objasnění a vypátrání pachatele. Modus operandi je pro nás důležitý i z hlediska pokračování. Jeden ze znaků pokračování v trestném činu je shodný nebo podobný způsob páčání. Způsob páčání je jeden z komponentů kriminalistické charakteristiky, který nejvíce ovlivňuje proces tvorby stop, a tím i možnost poznání trestního činu. Je složen z mnoha znaků, které ve svém nitru odrážejí stopy z místa činu, a tak mají význam pro vytyčování kriminalistických verzí. Součástí způsobu páčání je též činnost vyvíjená pachatelem před spácháním trestného činu. Touto činností je zejména příprava pachatele na k provedení činu, která spočívá například ve výběru místa, zjišťování a ověřování zvyků oběti, přípravy nástrojů, ale i v ukrytí oběti nebo vyhledání únikových cest. Vedle těchto hlavních činností mohou být na některých místech známa i tzv. doprovodná jednání, která jsou znakem různých rituálů pachatele. Například u některých sexuálních vrahů byla známa tato doprovodná jednání, jako jsou aranžování těl obětí, neobvyklé uspořádání věcí na těle nebo kolem těla oběti. Jsou patrná ze zranění, která pachatel způsobil po smrti oběti. Dalším znakem je způsob usmrcení oběti. Ten naznačuje objektivní i subjektivní možnosti pachatele, jeho fyzickou a psychickou dispozici. Další významné znaky při vytyčování kriminalistických verzí jsou výběr zbraně, motiv, cíl usmrcení, vztah k oběti či místě činu. Tyto skutečnosti jsou zpravidla zjistitelné hned po ohledání místa činu a ohledání mrtvoly. Pro dopadení pachatele má velký význam opakovatelnost způsobu páčání a utajování trestného činu, tzv. perseverance. Jen vzácně pachatel opakuje celý komplex znaků. Většinou se zaměřuje na částečnou, pro něj nejdůležitější, shodu.

²² Čírtková, L., *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, 2008, 150s.

Při vyšetřování sériových vražd je zapotřebí rozlišovat kromě modu operandi i signaturu, která byla při spáchání použita. Modus operandi je chování, to, co pachatel dělá, když páchá zločin. Signatura je vlastně seberealizování pachatele, je to vše, co pachatel dělá, aby se seberealizoval. Signatura je na rozdíl od modu operandi neměnná. Rozdíl je někdy velmi těžko odhalitelný. Jako příklad mohu uvést znetvoření oběti po smrti – pokud pachatel znetvoří oběť z důvodu těžší identifikace, jedná se o modus operandi, pokud pachatel znetvoří oběť z důvodu sexuální rozkoše, která ze znetvoření dělá samotný cíl jednání a ne jen jeho způsob páčání, jedná se o signaturu. Analýza signatury může být rozhodující pro schopnost spojit sérii zločinů dohromady.²³

K pojmu pokračování v trestném činu se z kriminologického pojetí nejvíce přibližuje pojem sériový pachatel, za kterého je považován ten pachatel, který páchá řadu shodných trestných činů bezprostředně za sebou. Takovým pachatelem může být i sériový vrah. „Kriminologie je věda, která se zabývá kriminalitou, jejími pachateli, oběťmi a také její kontrolou.“²⁴ Teď se podíváme na pohled kriminologie na pachatele vražd. „Obecně je pachatel považován za osobu, která se dopustila jednání, které trestní zákon označuje za trestné činy. Patří sem i osoby, které orgány činné v trestném řízení nemohou stíhat.“²⁵ Kriminologie zkoumá pachatele jako celek, jako soubor vlastností, schopností a jeho specifík. Snaží se jimi o jakési vysvětlení, pochopení kriminálního jednání pachatele. Vytváří typologii pachatelů. Pro pachatele vražd neexistuje nějaká absolutní teorie pro jejich jednání. Způsobuje to jejich rozmanitost, rozmanitost motivů, situací a způsobů provedení. Podle Holmese a De Burgera rozdělujeme sériové vrahy do čtyř typů – vizionářský typ, misionářský typ, hédonistický typ a typ orientovaný na moc a ovládání. K tomuto rozdělení se vrátím v kapitole 3.2., ve které pojednávám o pachateli sériových vražd. F. Neubacher konstatuje, že sériové vraždy jsou internacionální fenomén. Při vyšetřování sériových vražd nemusí vždy být hned jasné, že se jedná o sériové vraždy. Je tomu tak, když pachatel záměrně mění svůj modus operandi, typologii obětí, způsob usmrcení atd., tyto události se tedy vůbec nemusí

²³ Nahodil, T., Bakalářská práce. FPR Brno, Vyšetřování sériových vražd, 2007/2008

²⁴ Novotný, O., Zapletal, J., et al. Kriminologie. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI publishing 2004, 113 s.

²⁵ Novotný, O., Zapletal, J., et al. Kriminologie. 2. přepracované vydání. Praha: ASPI publishing 2004, 113 s.

dostat do kriminálních statistik. Podle jeho závěrů ze statistik vyplývá, že pachatelem sériových vražd je zpravidla svobodný, bezdětný, mladý muž, běloch, který v době spáchání první vraždy nedosáhl věku třiceti let a není dobře sociálně integrovaný. Obětí byly ze 2/3 ženy. Jako způsob usmrcení převládalo probodnutí, zardoušení, uškrcení a ubití, což naznačuje, že pachatel chtěl mít s obětí kontakt při usmrcování. Většinou nebyl mezi oběťmi a vrahy žádný předchozí vztah. Pachatel sériových vražd jedná sám, ale jsou známy i spolupachatelé, kteří jsou většinou ve vztahu manželském nebo jinak milostném, příkladem pro takové spolupachatele jsou Fred a Rosemary Westovi, kteří zavraždili přes třicet mladých dívek.

Při studiu osobnosti takových pachatelů byla nalezena shodná nebo podobná traumata, která pramenila již z dětství – špatné zacházení, sexuální zneužívání, zanedbání péče, pomočování, zakládání požárů a týrání zvířat. Další typologii vytvořili pracovníci Akademie FBI. Má za úkol pomoci při sestavování psychologických profilů sériových vrahů. Prvním typem je dezorganizovaný asociální pachatel – vyznačuje se podprůměrnou inteligencí, je sociálně nevyspělý, nekvalifikovaný, žijící sám, s úzkostnou náladou. Druhým typem je organizovaný asociální pachatel – tento pachatel má vyšší inteligenci, sociálně a sexuálně vyspělý, žijící v partnerském vztahu, ovládající své emoce. Další z jevů, které kriminologie studuje je oběť trestného činu. Součástí kriminologie je i vědní obor viktimologie, který se právě zaměřuje na oběti trestných činů. Díky ní můžeme lépe poznat a objasnit trestný čin a to zejména pomocí zkoumání biologických, biosociálních a psychických vlastností, vztahů mezi pachatelem a obětí, chování obětí a jejich počtu.

Důležitými pojmy pro viktimologii jsou - 1) viktimnost – jde o stupeň pravděpodobnosti, že některý jednotlivec nebo skupina stane obětí trestného činu. 2) viktimizace – je to proces, ve kterém se potenciální oběť stává obětí reálnou. Index viktimizace je procentuální vyjádření udávající počet obětí na určitý počet obyvatel žijící na vymezeném území. 3) vztah pachatele a oběti – nyní se zaměříme na chování oběti a jejího vztahu s pachatelem. Role oběti je trestním právem striktně oddělen od role pachatele. Hans von Henting jako první vyslovil myšlenku, že určitá část obětí se na tom, že se stane obětí

trestného činu, svým chováním nepřímo podílí. Toto podílení v tom, že oběť pachatele provokovala, chovala se lehkomyšlně, nezodpovědně nebo se spolu účastnila nějakého kriminálního jednání. M. Wolfgang tuto teorii potvrdil, když v roce 1958 na základě svého výzkumu 588 vražd spáchaných ve Philadelphii v letech 1948 – 1952 zjistil, že 26 procent obětí si svou smrt přivodilo svým chováním iniciujícím násilím. Tímto oběť nejenom ovlivní spáchání činu, ale i jeho průběh a intenzitu útoku. Jindy oběť avšak nemusí vůbec dát pachateli žádný důvod k útoku. Často mezi pachatelem a obětí již existuje nějaký vztah před spácháním trestného činu a to buď objektivní, nebo subjektivní. Tento vztah podle jeho hloubky může snadno přerůst v nenávist a stát se motivem k vraždě. Viktimologie se snaží také o prevenci, a tak doporučuje potencionálním obětem, jak se mají chovat, aby se nestaly obětí reálnou.²⁶

Co se týče pohledu forenzní psychologie na sériové vrahy, tak výzkumy psychologie pachatelů jsou v plném běhu. Psychologové vytvářejí jejich anamnézy a snaží se o co nejbližší vystihnoutí jejich osobnosti. V jejich anamnéze se dnes objevuje – traumatické dětství, psychické, neurologické poruchy a poruchy vazby. Následkem toho je nedostatek empatie, pokřivené svědomí, citová plochost a touha po uplatnění moci a kontroly. Většina sériových vrahů netrpí psychotickými poruchami, ale poruchami osobnosti jako jsou například asociální poruchy, maligní narcismus a sadismus. Pochopení osobnosti pachatele včetně jeho poruch a motivů nám pomáhá při určení jeho prvotných záměrů a tedy zda tu je subjektivní znak pokračování nebo není. Podle definice pokračujícího trestného činu musí pachatel již od počátku aspoň v hrubých rysech zamýšlet v trestných činech pokračovat. Z tohoto důvodu není od věci také uvést rozdíly mezi psychotiky a psychopaty. Psychopatický pachatel se vyznačuje svou neschopností pociťovat vinu, absencí empatie, narcistickými sklony a extrémním egocentristem. Psychopat netrpí bludy ani neurotickými problémy, je to asociální osoba. Bývá patologickým lhářem a na lidi nahlíží jako na objekty, které naplňují jeho tužby. Při vraždě používá svou vlastní, pečlivě připravenou zbraň a se svou obětí před usmrcením vede dlouhý rozhovor. Psychopat je typem sériového vraha, který je schopen si již

²⁶ Kuchta, J., Válková, H., et al., Základy kriminologie a trestní politiky, 1. Vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, 568 s.

dopředu naplánovat sérii vražd, a tak splňovat podmínky pro pokračování v trestném činu na rozdíl od psychotika. Psychotický pachatel trpí duševní nemocí, svou oběť mnohdy velmi brutálně usmrtí. Jeho činy bývají mnohdy nesrozumitelné a bizarní. Trestné činy psychotika nejsou promyšlené a nebývá ani za své jednání odpovědný z důvodů nepřičetnosti. Trpí halucinacemi a neuvědomuje si důsledky svých činů. Na rozdíl od psychopata tedy není schopen si promyslet nebo naplánovat sérii útoků. Jako zbraň používá nástroj, který náhodně najde mnohdy i již při započatém útoku.

Při vyšetřování sériových vražd se kromě materiálních a paměťových stop z místa činu, či těla oběti uplatňuje i pro tento druh kriminální činnosti zvláštní postup, který se nazývá psychologické profilování. Psychologické profilování vychází z předpokladu, že neznámý pachatel do svého jednání, promítá svou osobnost. Výsledek této činnosti v sobě také nese otisk pachatelovy osobnosti. Specialisté, kteří sestavují profil pachatele, sledují jeho jistý specifický, individuální rukopis, podle něhož v některých případech lze tento pravděpodobný profil sestavit. Samozřejmě čím více informací mají k dispozici, tím přesnější profil může být. Nejedná se tedy o univerzální postup při vyšetřování různých trestných činů, nelze použít, pokud místo a způsob provedení trestného činu nenabízí expertům dostatek informací, které ke svému profilování potřebují. Mezi základní informace zahrnující profil pachatele jsou detailní popis místa činu, místa nálezů oběti, pokud není nalezena na místě činu, fotografie, nálezy soudních lékařů, vyšetřovací zpráva včetně rekonstrukce události, informace o oběti, které se týkají jejího pohybu před útokem, její osobnosti, životního stylu, jejího charakteristického vzorce chování a zvyků. Tyto informace, stopy, které po sobě pachatel zanechal, jsou zkoumány z hlediska jeho individuálního chování, jež odráží pachatelovo vnitřní duševní založení. K tomuto individuálnímu chování jsou pak přiřazovány odpovídající charakteristiky pachatelovy osobnosti, myslí, motivů atd. Největší význam pro profilování má způsob páchaní trestného činu, je to nejbohatší zdroj informací. Tyto informace, které nalézáme při ohledání místa činu a ohledání těla oběti jsou analyzovány a mohou vypovídat jak o osobnosti pachatele, tak o jeho psychickém stavu v době páchaní a o jeho zvláštích. Právě tyto zvláštnosti jsou pro experty zásadní. Čím více zvláštností pachatel ve svém jednání použil, nebo čím výraznější tyto zvláštnosti jsou, tím je více

pravděpodobné, že se otisknou do jeho modu operandi a bude možno jednotlivé trestné činy přiřadit k určitému pachateli. Po této analýze stop je úkolem expertů stopy dekodovat a přiřadit jim správný význam. Předpoklad pro použití této metody je zobecněná informace podobných, v minulosti objasněných případů. Následně se vyvozuje analogie ve vztahu k nyní vyšetřovanému případu. Po zjištění všech důležitých informací expert vypracovává profil pachatele, ve kterém uvede všechny podstatné znaky pachatelovy osobnosti a způsoby jeho chování. Tento profil by měl pachatele vystihnout tak, jak by ho popsala sama osoba, která ho dobře zná. Pro praktický význam by měl profil vystihovat pachatelovo chování a jiné charakteristiky, kterými se projevuje v jeho všedním životě. Měly by být snadno pozorovatelné, specifické a nápadné svému okolí. Profil neznámého pachatele, pokud je to možné, obsahuje – pravděpodobné pohlaví, přibližný věk, rodinný stav a odhad sociálních vazeb, dosažené vzdělání a předpokládanou úroveň rozumových schopností, pravděpodobné zaměstnání či profesionální oblast, relativně stabilní, pro okolí zřetelné projevy chování, stupeň sexuální zralosti a eventuální sexuální deviace, případnou kriminální minulost, odhad bydliště ve vztahu k místu činu, pravděpodobnou reakci na vyšetřování, pravděpodobnost opakování (pokračování) deliktu, doporučení pro další vyšetřovací postupy. Psychologické profilování vzniklo v National Academy FBI v Quanticu. Dnes již existuje centrum pro analýzu násilných trestných činů (National centre for the Analysis of Violent Crime), které eviduje a statisticky zpracovává profilované případy. Jejich databáze je nyní již velmi rozsáhlá a obsahuje jak objasněné, tak neobjasněné případy. Jedná se o počítačovou databázi, která má značný význam. Jednou takovou je kanadský VICLAS (Violent Crime Linkage Analysis System) – tento systém je k dispozici již i u nás. V září 2011 obsahoval samotný systém VICLAS 4500 nejtěžších zločinů, které se od roku 2000 v České republice staly.

3.2 Pachatel

Pachatele trestného činu označujeme jako trestně odpovědnou osobu, která svým jednáním naplnila znaky skutkové podstaty. Za trestně odpovědnou osobu považujeme

takovou osobu, která v době dokončení jednání dovršila patnáctý rok svého věku a je příčetná - § 22 odst. 1, 2 TZ. Pachatele, který dovršil patnáctý rok svého věku a je mladší než osmnáct let svého věku, označujeme jako mladistvého a dopadá na něj zákon o soudnictví ve věcech mládeže (z. č. 218/2003 Sb.). Po dovršení osmnáctého roku svého věku je již pachatel plně trestně odpovědný. Další obecný znak je příčetnost. Pachatele, který nebyl v době páchaní trestného činu příčetní, nelze za jeho čin považovat za odpovědného. Nepříčetnost je v zákoně definována jako duševní porucha, která zabránila pachateli, aby rozpoznal protiprávnost svého činu nebo nemohl ovládnout své jednání (§ 26 TZ).

Příčetnost pachatelů v souvislosti se sériovými vraždami je hodně omílaná problematika. S ohledem na činy, které tito lidé páchají, je více než jasné, že trpí nějakou z psychopatologických poruch. Jejich motivace k činu bývají postaveny na bludných a halucinačních představách, které ho nutí ke spáchání vraždy. Samozřejmě nemůžeme všechny házet do jednoho pytle. Existují skupiny sériových vrahů, kteří si jsou toho, co dělají, naprosto vědomy. Na tyto skupiny se zaměřím a zkusím uvést důvody, které jsou důležité pro začlenění toho jakého činu do pokračování.

Jako sériový vrah se označuje pachatel, který spáchal trestný čin vraždy minimálně v sérii tří obětí s časovým odstupem, který může činit týdny, měsíce i léta. Prototypem sériového vraha je beze sporu tzv. „Jack Rozparovač“, tento pachatel, který nebyl nikdy dopaden, zavraždil v Londýně v roce 1888 pět prostitutek, znetvořil jejich mrtvoly a odnášel si s sebou jejich orgány. Je považován za předka všech moderních sériových vrahů. Vůbec poprvé vrah nevráždil z některých známých motivů jako je láska, touha, vášeň, ziskuchtivost atd., ale jen na základě vnitřních pulzací. Změnil tím náhled na zločiny tohoto rázu. Z našich dějin prosluli jako sérioví vrazi např. Václav Mrázek, který v průběhu pěti let zavraždil sedm žen, nebo Ladislav Hojer, který zavraždil pět obětí ve čtyřletém období a jednoho z nejmladších sériových vrahů představuje tzv. „Spartakiádový vrah“ Jiří Straka, který napadl jedenáct žen, tři z nich útok nepřežily.

Pojem sérioví vrazi byl původně vyhrazen pro sexuálně motivované vrahy. Podle současné představy sem ale zařídíme již všechny vrahy, kteří usmrtili nejméně tři oběti v sérii.

V letech 1979 až 1983 proběh v USA výzkum 36 odsouzených, z nichž 29 jich bylo odsouzeno za sexuální vraždy. Všichni tito pachatelé byli podrobeni zvláštnímu rozhovoru, jehož cílem bylo zjistit vnitřní pohnutky a pocity, které zažívali před, při i po spáchání zločinu. Podle těchto poznatků S. Harbor (1999) vytvořil klasifikaci sériových vrahů. Rozdělil pachatele na různé typy podle jejich motivace. Je to nejvýraznější diferenciacní kritérium. S. Harbor zjistil, že necelých 94 procent pachatelů páchá své zločiny v průběhu série z jednoho a téhož důvodu. Takto pachatele rozdělujeme na sériové sexuální vrahy, sériové loupežné vrahy (jejich motivem je hamižnost, prvotně nejde o likvidaci oběti), sériové vztahové vrahy (ti hledají výlučně své oběti v rodinných kruzích), sériové vrahy z přesvědčení (jde o politické nebo eticko-ideologické pohnutky), sériové nájemné vrahy (u nich jde o poskytování služeb) a sériové dispoziční vrahy (u nich pohnutky nejsou konstantní). Toto dělení z hlediska pokračování v trestném činu může být důležitým vodítkem při posuzování subjektivního znaku, společného záměru pachatele. Ještě i jiné dělení nám snáze pomůže pochopit, zda pachatel páchal čin již s předchozím rozmyslem dalšího stejného páchání aspoň v hrubých rysech. Velký význam má právě dělení podle osobností a motivace pachatelů. Tyto osoby bývají osobnosti s disociální poruchou, vyznačují se citovou chladností, nedostatkem empatie, nulovými pocity viny a nízkou frustrační tolerancí. To vše s naprostým ignorováním platných morálních norem.

Pro pochopení motivů sériového vraha a jeho jednání je důležitá forenzněpsychologická klasifikace Holmese a De Burgera, která je člení na čtyři skupiny.

1) vizionářský sériový vrah – tito pachatelé trpí závažnou poruchou osobnosti, která je činí nepřičetnými a tedy trestně neodpovědnými. Trpí silnými halucinacemi a bludy, které je nutí páchat vraždy na určitých obětech.

2) misionářský sériový vrah – tento pachatel má jasnou představu o tom, co chce udělat. Má svůj přesný program a reálný náhled na věc, který považuje za správný. Tento typ nás bude z hlediska pokračování zajímat nejvíce. Orientuje se na různé skupiny osob, jako jsou například prostitutky, bezdomovci, homosexuálové, které ve svém vnitru nenávidí.

3) skupina hédonistických vrahů – tato skupina se člení ještě do tří dalších podskupin A) klasický sexuální, sadistický vrah, kterému usmrcení člověka způsobuje sexuální prožitek, rozkoš. B) pachatelé, kteří vraždí ze zvědavosti, s cílem prožít nějaký silný zážitek. V angličtině se těmto vrahům říká „thrill – oriented killer“. C) vrahové, kteří vraždí pro majetkový prospěch. Jejich prvotním cílem je majetkové obohacení. Své oběti si vybírá právě z tohoto důvodu. Po otevření cesty k majetku skrze tyto oběti je pachatel na konci cesty a svou oběť zabíjí. Můžeme sem zařadit tzv. černé vdovy. Angličtina má pro ně název „komfort – oriented killer. D) vrazi orientovaní na moc a kontrolu nad obětí – „power and control“, těmto vrahům imponuje jejich moc a kontrola nad životem a smrtí jejich obětí. Typickým příkladem je Washingtonský odstřelovač, který v roce 2002 terorizoval město. Neznámý mohl naprosto kontrolovat život ve městě, byl jeho pánem. Lidé se báli vycházet z domovů, zůstávat v autech na parkovištích nebo chodit nakupovat. Nakonec byli zadrženi dva muži, kteří o sobě tvrdili, že jsou bohové. Aspoň takhle se oslovovali na kartě, kterou na jednom z míst činu ponechali. Dalším příkladem je dr. Shipman „dr. Smrt“, nebo náš „heparinový vrah“ Petr Zelenka, kteří určovali okamžik smrti obětí. Občas se objeví i jiný vzorec chování, který nelze zařadit pod žádný z těchto typů. Sérioví vrazi se vyvíjejí a tak se musí vyvíjet i vědy, které je zkoumají. Jsou známy určité determinanty, které mohou naznačovat, že se určitý jedinec stane sériovým vrahem, ale není to pravidlem. Tito lidé jinak smýšlejí a jinak cítí. Přitahují je situace, které si normální člověk ani nedokáže představit. Tyto situace si nejen představuje, ale také je dokážou připravit a uskutečnit. Na rozdíl od různých filmů jako je triologie o Hannibalu Lectrovi nebývají sérioví vrazi podle výzkumu příliš inteligentní ani zajímaví.

3.3 Vybraní sérioví vrazi

V této kapitole bych se chtěla věnovat jednomu z nejznámějších sériových vrahů České republiky. Uvedu zde průřez jeho života spolu s jeho činy, dopadením, výpověďmi, odsouzením a uložením trestu. Zaměřím se na znaky pokračování a zkusím najít důvody,

pro které by pachatel mohl být souzen za pokračující trestný čin, i když nebyl. Jak jsem uvedla výše, nemyslím si, že najdu sériového vraha, který byl odsouzen za pokračování v trestném činu za tyto útoky. U násilných trestných činů, zvláště u vražd, se pokračování prakticky nevyužívá. Sériové vraždy jsou tak posuzovány podle § 140 odst. 3 písm. a TZ, který říká, že pokud někdo úmyslně usmrtí jiného ... na dvou nebo více osobách.

Václav Mrázek (22. října 1925 – 30. prosince 1957)

Václav Mrázek byl z jedenácti dětí, své vzdělání ukončil v páté třídě základní školy. První zatčení přišlo již v 16 letech, kdy byl odsouzen za krádež, za niž mu byl uložen podmíněný trest. Další potyčka se zákonem nastala v jeho čtyřicetiletých letech, kdy byl odsouzen k trestu osmnácti měsíců odnětí svobody za další krádež. Podle okolí byl Mrázek slušný, taktický a pracovitý člověk, který byl podivínský a plachý. Nepil, nekouřil, nebral drogy. V. Mrázek pracoval v chomutovských válcovnách, kde to dotáhl až na mistra. Své oběti si vyhledával na různých fotbalových a hokejových utkáních. Po svém zatčení připustil, že používání násilí při sexuálním aktu vyšlo z jeho časté četby pornografie a jeho zážitků z orgií, kterých se účastnil ve strážním oddílu, kam se ve svých dvaceti letech přihlásil. Co se týká jeho vztahu k ženám byl Mrázek velmi ostýchavý. Jeho družka Kargerová ho dokonce považovala za impotentního.

První vraždu Václav Mrázek spáchal 21. srpna 1951 u obce Drahonice v karlovarském kraji. Obětí se stala patnáctiletá Hana Chloubová, která byla pasačkou krav. Dívka byla ubita klackem, který pachatel našel u místa činu. Po smrtící ráně do hlavy ji pohlavně zneužil a nechal na místě. Tato první vražda by se dala posuzovat jako momentální pohnutka, nepřipravená, nepromyšlená vražda, která by se podle mě nemohla do pokračování v trestném činu ještě započítávat. Toto můžeme usuzovat například z vražedné zbraně, kterou si Mrázek našel až bezprostředně před vražedným útokem. Od druhé až k sedmé vraždě by se ale podle připravenosti a promyšlenosti dalších vražd již mohlo jednat o pokračování. Na druhou vraždu si už Mrázek předem vyzbrojil pistolí. Spáchal ji v září 1951 na silnici mezi Jirkovem a Kyjicemi u Chomutova, kde zastřelil dvaatřicetiletou Bronislavu Pajůrkovou. Jeho slova k tomuto zločinu byla tato: „ Už se setmělo, ale byla neděle, stále jsem potkával nějaké mladé

ženy. Měly doprovod, ale při pohledu na ně jsem počal pociťovat silné pohlavní vzrušení, které se projevovalo i návaly krve do hlavy a později bolestmi hlavy ... Když jsem spatřil tu osamělou ženu, jak jde proti mně, začala mě silně bolet hlava, nervy mi silně pracovaly a vtom jsem musel vystřelit. Prostě to byla myšlena, dostat tu ženu výstřelem. „ Hlasitost rány Mrázka vystrašila a uvědomil si, že to večerní ticho ji rozneslo po okolí a tak nejspíš proto vzal pro příště nůž. Další útok avšak nedokončený Mrázek spáchal v říjnu roku 1951, kdy nožem zaútočil na Annu Šestákovou poblíž Kamencového jezera u Chomutova. Nůž se dívka zapíchl místo do hrdla do čelisti, a dívka tak mohla utéci k nejbližšímu domu, kde byla zachráněna. V listopadu 1951 se opět nožem snažil usmrtit další dívku. Nožem Mrázek zasadil Erně Meinlové osmnáct ran do hrudníku, a přesto dívka přežila. Snad jen díky malé fyzické síle úderů. Tento fakt vyšetřovatele zmátl a donutil je přemýšlet, zda útočníkem nemůže být žena. Po dalším nezdaru Mrázek opět vyměnil zbraň útoku. Opět sáhl po pistoli Walthera 7, 56 mm, kterou již používal po zbylou dobu útočení. Další obětí nezdařilého útoku se stala Elena Marmonová, na niž Mrázek 1. června 1952 třikrát vystřelil, ale ani jednou netrefil. Po nezdařilém útoku Mrázka neopustila touha zabíjet. Asi po hodině si našel jinou oběť, která již Mrázkovi podlehla. Jmenovala se Marie Dvořáková a bylo jí šestnáct let. Tento čin Mrázek komentoval slovy: „ Šla po silnici a já jel v protisměru na kole. Když jsem ji míjel, vystřelil jsem z pistole a jel jsem dál. Ještě asi dvacet nebo třicet metrů. Potom jsem zastavil a chvíli čekal, zda výstřel nevzbudil nějaký rozruch. Pak jsem se vrátil mrtvole, odtáhl ji do pole a... „ Čtvrtá vražda se stala 14. července 1954 nedaleko obce Černice v litvínovském okrese. Mrázek střelil šestnáctiletou Jiřinu Helmichovou do obličeje, když kolem ní projížděl. Poté se na zavražděné jako obvykle sexuálně uspokojil. Poslední vraždu pistolí spáchal Václav Mrázek 9. srpna 1955. Byla to jak poslední vražda poblíž Chomutova, tak i podle mého názoru poslední vražda, která by mohla být posuzována za pokračování. Šlo o dvojnásobnou vraždu milenecké dvojice Libuše Dufkové, které bylo devatenáct let a Karla Trlifaje, kterému bylo šestadvacet. Dívku opět policisté našli v poloze naznačující sexuální vraždu. Úplně poslední vraždy se Mrázek dopustil 9. listopadu 1956 ve Svinařově u Slaného. Tato vražda byla motivována majetkovým prospěchem a nikoli sexuálním motivem, proto bych ji také do pokračování nezařazovala. Tato vražda nebyla

vedena jednotným záměrem jako těch šest ostatních. Ani použití zbraně, způsob provedení nebyl stejný nebo podobný. Jednalo se o vraždu šestapadesátileté Alžběty Beranové. Mrázek ji usmrtil několika ranami sekerou, kterou našel před domem. Tuto vraždu navíc spáchal přímo v domě oběti. Kriminalisté po celou dobu neměli tušení, kdo je tento sériový vrah. Osudnými se staly Mrázkovi jeho neustálé drobné krádeže. Při jedné takové krádeži byl přistižen a odevzdán Veřejné bezpečnosti, která provedla prohlídku Mrázkova bytu a našla zde pistoly značku Walthera a další odcizené věci obětí. Po balistické zkoušce bylo jasné, kdo stojí za chomutovskými vraždami. Mrázek se po několikahodinovém výslechu dne 19. března 1957 přiznal ke všem sedmi vraždám. Nakonec byl Mrázek obviněn ze 127 trestných činů včetně vražd, pohlavních zneužívání a krádeží. Václav Mrázek byl odsouzen k absolutnímu trestu, který byl vykonán oběšením dne 30. prosince 1957 v pražské pankrácké věznici.²⁷

Mrázek nebyl odsouzen za pokračující trestný čin ani u vražd ani u krádeží, které páchal. Podle mého názoru, jak jsem již uvedla výše, by mohl být za pět vražd ze sedmi odsouzen za trestný čin v pokračování. V tomto případě by samozřejmě na trestu nebylo nic změněno, ale pokud by Mrázek vraždil po dobu pětadvaceti let, mohla by být odpovědnost za první vraždu promlčena. Podle § 34 TZ se říká, že lhůta pro promlčení trestní odpovědnosti počíná běžet od ukončení jednání, což u pokračování je ukončení jednání posledního dílčího útoku, tedy poslední vraždy, a tím se natahuje tato doba i pro první vraždu v pokračování. Dalším institutem v pokračování je ukládání společného trestu. Tento institut dovoluje zrušit již pravomocný rozsudek a znovu o něm rozhodnout. Pokud by byl Mrázek například obviněn a odsouzen jen z jedné vraždy, po zjištění všech ostatních by mohl být tento odsuzující rozsudek zrušen a vydán jiný, za všechny vraždy, přísnější a společný trest. Pro efekt, který má odsouzení mít, si myslím, že trestní řízení, ve kterém by byly projednávány všechny tyto skutky najednou, by byl jak zárukou toho, že se senát dozví všechny potřebné informace o činech i že lépe porozumí osobě pachatele. Tak i trest by lépe odpovídal skutkům. Nemluvě o provádění důkazů. Ustanovení § 2 odst. 5 TŘ zakotvuje zásadu objektivní pravdy,

²⁷ www.Serialkillers.estranky.cz, Březen 2012

podle které jsou orgány činné v trestním řízení zjistil skutkový stav věci, o kterém nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu potřebném pro vynesení rozhodnutí. Této zásady lze podle mého názoru docílit lépe při společném řízení o všech dílčích útocích. Osoba pachatele při společném řízení za všechny činy ponese větší tíhu společenského odsouzení, a to by mohlo mít za následek, do určité míry, nápravu pachatele.

4 Ukládání trestu u pokračování v trestném činu

Trestní sankce jsou jedním z prostředků státního donucení a také prostředkem k ochraně společnosti před trestnými činy jiných osob. Trestní sankce mají dvojí funkci - preventivní, kdy pohrůžka trestem nutí občany chovat se v souladu se zákonem, a regresní, která míří přímo vůči pachateli a vede ho k tomu, aby napříště již vedl řádný život. Základním znakem trestu je přivozená újma a to právě konkrétnímu pachateli trestného činu. Takový to újma musí být, ale v rozumných mezích, musí být dostatečná, aby splňovala účel zákona, ale nesmí převyšovat jeho potřebu. Pro ukládání trestů existují zásady, které je nutno dodržovat, aby nevznikaly nepřiměřené až nespravedlivé újmy. Jako první je zásada zákonnosti, která říká, že trestní sankce lze ukládat jen na základě trestního zákona - § 37 odst. 1 TZ, další zásady jsou – zásada humanismu (nelze uložit kruté a nepřiměřené sankce - § 37 odst. 2 TZ), zásada individualizace trestu (každý případ je jiný, druh a výše trestu musí odpovídat zvláštnostem toho kterého případu - § 38 odst. 1 TZ) , zásada subsidiarity přísnějších trestů (když stačí sankce mírnější, nepoužije se přísnější - § 38 odst. 2 TZ) a poslední je zásada, která říká, že trestem se chrání i zájmy poškozeného - § 38 odst. 3. Podle těchto zásad můžeme zjistit, jak by měl trest vypadat – musí co nejlépe ochránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit jim v páchání další činnosti a také musí co nejlépe výchovně působit na pachatele, odpovídat povaze a závažnosti trestného činu a poměrům pachatele, jako je předešlý řádný život, rodina, zdraví, majetek a také přihlídnout k tomu, zda se jedná o recidivistu nebo nahodilého pachatele. Po reformě systému trestů je

k dispozici mnoho alternativních trestů, které nejsou spojeny s trestem odnětí svobody a dávají tak soudu možnost rozmanitějších rozhodnutí. Při stanovení druhu trestu a jeho výměry se soudci zaobírají primárně povahou a závažností spáchaného trestného činu a osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele, k jeho dosavadnímu životu a možnosti nápravy. Závažnost trestného činu je určena významem objektu trestného činu, způsobem spáchání, intenzitou následku, okolnostmi, za kterých byl trestný čin spáchán a mírou zavinění pachatele či jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem. Dále soud přihlédne k chování pachatele po spáchání trestného činu, k pomoci pachatele k objasnění činnosti organizované skupiny (tzv. spolupracující obviněný) a také přihlédne k účinkům a důsledkům, jež pro pachatele z trestu vznikají. Samozřejmě soud přihlédne také k polehčujícím a přitěžujícím okolnostem, kterými jsou například spáchání trestného činu poprvé nebo v silném rozrušení a spáchání trestného činu po předchozím uvážení či rozmyslu. Všechny tyto okolnosti uvedené v § 41 a 42 TZ mají vliv na míru závažnosti trestného činu pro společnost a mají nemalý význam pro dosažení účelu trestu a tak i pro jeho vyměření v zákonem stanovené trestní sazbě. Trest je trestní sankcí určen buďto alternativně, nebo rámcově. V prvním případě soud může rozhodnout, který z navržených trestů uloží. V druhém případě má v zákoně přesné vymezené rozmezí trestu, který může být dán buď dolní a horní hranicí trestní sazby, nebo pouze horní hranicí trestní sazby. Jen při ukládání trestních sankcí, tedy trestů a ochranných opatření, lze dosáhnout účelu zákona, který nalezneme v § 1 TR (zákon č. 141/1961 Sb.) – „Účelem trestního řádu je upravit postup orgánů činných v trestním řízení tak, aby trestné činy byly náležitě zjištěny a jejich pachatele podle zákona spravedlivě potrestáni. Řízení přitom musí působit k upevnování zákonnosti, k předcházení a zamezování trestné činnosti, k výchově občanů v duchu důsledného zachovávání zákonů a pravidel občanského soužití i čestného plnění povinností ke státu a společnosti. „

4.1 Ukládání trestů – souběh, recidiva

Ve zkratce bych se chtěla zmínit i o zvláštlostech při ukládání trestů při souběhu, recidivě a pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch zločinného spolčení. Při ukládání trestu u souběhu se časem vyvinuly tři zásady, které se mohou i kombinovat. Zásada absorpční neboli pohlcovací, která se podle platné právní úpravy uplatňuje při souběhu, spočívá v tom, že mírnější tresty jsou pohlcovány přísnějšími. Toto pohlcování může být ve třech formách: absorpce trestných činů, trestních sazeb a trestů. Zásada kumulativní je opakem zásady absorpční. Latinsky jí lze vystihnout takto: „ quot delicti, tot poete „, tedy kolik trestných činů, tolik trestů. Sčítání trestů vede někdy k nesmyslně dlouhým trestům. Pachateli, který spáchá více trestných činů v souběhu, je za každý takový čin uložen samostatný trest a tyto všechny samostatné tresty se pak sečtou. Jedná se hlavně o trest odnětí svobody. Zásada asperační neboli zostřovací vidíme v tom, že trest, který je vyměřený podle trestní sazby činu nejpřísněji trestního se ještě zostří. Například soud může uložit trest nad horní hranici trestní sazby. Při ukládání trestu v souběhu se podle naší právní úpravy využívá zásady absorpční a to ve formě absorpcí trestních sazeb. Při ukládání jiného trestu než odnětí svobody, používají se i prvky zásady kumulační v tom smyslu, že různé druhy trestů mohou stát vedle sebe. Z pohledu zásady asperační je souběh obecně přitěžující okolností podle § 42 písm. n. Podle § 43 TZ ukládání trestů za souběh podléhá zcela jinému režimu. Toto ustanovení říká, že za souběh trestných činů lze uložit trest úhrnný nebo trest souhrnný. Rozdíl mezi těmito tresty je v procesním hledisku. Trest úhrnný se užije, koná-li se o sbíhajících se trestných činech jednoho pachatele společné řízení. Jeho výsledkem je společný trest za tyto trestné činy, může to být rozsudek nebo trestní příkaz, přitom nezáleží, zda se jedná o jednočinný či vícečinný souběh. Rozdíl mezi jednočinným a vícečinným souběhem při ukládání trestu je v tom, že při vícečinném souběhu může být trest uložen v horní hranici trestní sazby, která se zvyšuje o jednu třetinu – mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody. Úhrnný trest se určuje podle zásady absorpční, tedy podle ustanovení, které se vztahuje na trestný čin nejpřísněji trestný. Nejpřísněji trestný čin se posuzuje podle druhu, výše horní hranice trestní sazby nebo hranice dolní trestní sazby. Trestný čin, za který lze uložit jen trest

odnětí svobody, je více trestný než trestný čin, za nějž lze uložit i jiný z alternativních trestů. Souhrnný trest se užívá v případech, kdy za některý z trestných činů v souběhu se již konalo samostatné řízení a rozhodlo se v nich samostatnými rozsudky. Souhrnný trest lze logicky uložit jen za vícečinný souběh. Při uložení souhrnného trestu soud zruší výrok o trestu, jakož i všechny ostatní výroky na tento výrok navazující v dřívějším pravomocném rozsudku a v novém rozsudku uloží trest i za tento sbíhající se trestní čin. Podmínkou pro uložení souhrnného trestu je pravomocný rozsudek, soud vyčká, až dřívější rozsudek nabude právní moci a pak zruší výrok o trestu a sám rozhodne. Další podmínkou je odsuzující rozsudek, soud nemůže uložit souhrnný trest, pokud se na pachatele hledí jako by nebyl odsouzen. A další podmínkou pro uložení souhrnného trestu je, že takovýto trest nemůže být mírnější než trest, který byl uložen dřívějším rozsudkem. Rozdíly mezi ukládání úhrnného, souhrnného trestu a společným trestem za pokračování v trestném činu budou jasné po následující kapitole 4.2.

Recidiva je stejně jako souběh a pokračování obecně považována za přitěžující okolnost podle § 42 písm. p. Soud však nemusí vždy recidivu takto považovat. Pokud je recidiva již znakem skutkové podstaty, což je velmi výjimečné, popřípadě znakem kvalifikované skutkové podstaty, nelze ji přičítat dvojí přičítání. Zvláštní ukládání trestů za recidivu se uplatní u zvláště nebezpečného recidivisty. Nový trestní zákoník opustil tento pojem, ale stále se používá jako zjednodušující výraz. Tento pachatel byl odsouzen za zvláště závažný zločin a tedy za úmyslný trestný čin s horní hranicí trestní sazby neméně deset let. Zákon ukládá nejen odsouzení za takový trestný čin, ale i aspoň částečný výkon trestu. Tyto formální podmínky zvláště nebezpečného recidivisty nejsou jediné, které musí být splněny. Ke splnění všech podmínek je nutné, aby pachatel spáchal tento trestný čin nejen opětovně, ale také aby jeho závažnost vzhledem k délce doby, která uplynula od posledního odsouzení, podstatně zvyšovala stupeň nebezpečnosti činu pro společnost. Uložení jiného druhu trestu než trestu odnětí svobody je vyloučeno. Další důsledek, který je spojený s pachatelem, jenž opětovně spáchal zvláště závažný zločin, je možnost zvýšení horní hranice trestní sazby o jednu třetinu a trest se ukládá v jeho horní polovině. Takto zvýšená horní hranice může přesahovat dvacet let, ale při ukládání výjimečného trestu nesmí přesáhnout třicet let. Další

důsledky, které starý trestní zákon se zvláště nebezpečným recidivistou spojoval, nový trestní zákoník již nepřevzal.

4.2 Ukládání trestů – společný trest za pokračování v trestném činu

Ukládání trestu za pokračování v trestném činu. Nejprve se zaměříme na problematiku pojmu skutek u pokračování. Skutkem je určitá událost ve vnějším světě záležející v jednání člověka, která má znaky jednoho nebo více trestních činů nebo nevykazuje znaky žádného trestního činu. Skutek se ve vnějším světě projevuje jednáním pachatele, které může být jak ve formě konání, tak opomenutí. Toto jednání musí mít svůj následek, kterým pachatel ohrozí nebo poruší hodnotu chráněnou trestním zákonem. Dále k jednání a následku musí nastoupit zavinění a to ve formě, která je vyžadována skutkovou podstatou trestného činu obsaženého v trestním zákoníku, aby se skutek stal relevantní pro z hlediska trestního práva. Pro jednotu skutku postačí, pokud aspoň část jednání nebo část následku je společná. Pokračování v trestném činu je zvláštním případem jednoty takového skutku. Pokračování je složeno z více dílčích útoků, které tvoří jeden skutek.

Podle novelizace trestního zákona a trestního řádu zákonem č. 265/2001 Sb. se z hlediska hmotného práva u pokračování jedná o jeden skutek, zatímco z hlediska procesního se jedná o více skutků. Podle ustanovení § 12 odst. 12 TŘ se skutkem rozumí též dílčí útok pokračujícího trestního činu. Tato rozdílnost v pojetí skutku se projevuje také u ukládání trestu. Novelizace prolomila zásadu *ne bis in idem* (ne dvakrát v téže věci) a překážku *rei iudicatae* (věc pravomocně rozhodnutá), když zavedla ustanovení § 12 odst. 12 do trestního řádu, který říká, že skutkem je též dílčí útok pokračujícího trestného činu. Do té doby nebylo možné po odsouzení pachatele rozhodnout o dalších dílčích útocích pokračujícího trestného činu, které vyšly najevo až po právní moci rozsudku, protože tvořily s těmito útoky jeden skutek. Další stíhání pachatele tak bylo možné až po zrušení

pravomocného rozsudku v nějakém mimořádném opravném prostředku. Zařazením § 45 výše uvedenou novelizací do trestního zákoníku zákonodárce vyřešil právě tuto situaci, kdy pachatel je již pravomocně odsouzen za jeden nebo více dílčích útoků pokračujícího trestného činu a za další má být teprve souzen, a to tím, že zavedl ukládání společného trestu za pokračování v trestném činu.

Stejně jako u souběhu je tu zvláštní forma trestání a to společný trest. Ukládání společného trestu je upraveno v § 45 TZ. Upravuje postup soudu a jiné, další povinnosti při jeho ukládání. Do jisté míry je ukládání tohoto trestu podobné jako ukládání souhrnného trestu u vícečinného souběhu. Společný trest za pokračování v trestném činu se ukládá v situaci, kdy soud odsuzuje pachatele za jeden či více dílčích útoků pokračujícího trestného činu v době, kdy byl již za jiný dílčí útok pravomocně odsouzen. Na rozdíl od souhrnného trestu u společného trestu je nejen zrušen výrok o trestu, ale i výrok o vině. Soud u původního rozsudku zruší výrok o vině a celý výrok o trestu, jakož i další výroky, které mají v těchto výrociích svůj podklad. Následně rozhodne o vině, včetně nově zjištěných dílčích útoků, a o společném trestu za pokračování v trestném činu, jež nemůže být mírnější než trest, který byl uložen dříve. Rozhodnutí musí tedy obsahovat jednat nový výrok o vině ohledně všech dílčích útoků a jednak výrok o společném trestu.²⁸ Soud je při svém rozhodování vázán skutkovými zjištěními ve zrušeném rozsudku. Tento postup se využije i pro případ, že je dřívější odsouzení takového charakteru, že se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen. Pokud je pachatel souzen za více trestných činů, které nejsou v pokračování, nemůže soud takto zrušit jejich výrok o vině, ale subsidiárně se použije ustanovení o souhrnném trestu včetně upuštění od uložení souhrnného trestu, jestliže trest uložený dřívějším rozsudkem je dostačující. V rámci společného trestu soud musí vyslovit trest ztráty čestných titulů nebo vyznamenání, ztráty vojenské hodnosti, propadnutí majetku nebo propadnutí věci a jiné majetkové hodnoty, pokud byl vysloven i v dřívějším rozsudku. Toto ustanovení bylo do zákoníku přidáno až novým trestním zákoníkem (zákon č. 40/2009 Sb.).

²⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2007, sp. Zn. 5 Tdo 443/2007

Jestliže tato situace nenastane, rozhodne se o vině a trestu za pokračující trestný čin v souladu se zákonnými ustanoveními jako jeden skutek a jeden trestný čin.

4.3 Zahlazení odsouzení u pokračování v trestním činu z hlediska dílčích útoků

Zahlazení odsouzení je institutem, který má odstranit právní důsledky odsouzení pro pachatele. Důsledky, které stěžují jeho návratu po vykonání trestu do normálního života, do společnosti. Odsouzení se zahlazuje buď přímo ex lege, nebo na základě rozhodnutí soudu. Na pachatele se po zahlazení hledí jako by nebyl odsouzen. Po odpykání trestu pachatel sice splatí svůj dluh společnosti, ale tím nezaniknou všechny právní důsledky odsouzení, jedním z nich je zápis této skutečnosti v evidenci a to přesně v rejstříku trestů. Pro většinu profesí je nezbytné, aby žadatel měl čistý trestní rejstřík. Po zahlazení odsouzení je tento zápis z rejstříku trestů vymazán. Pro opětovné začlenění odsouzeného do společnosti je důležité zajistit, aby měl odsouzený možnost se tohoto břímě zbavit a mít svůj osobní a pracovní život v pořádku. Pro účely trestního řízení se vydává orgánům činným v trestním řízení opis z evidence Rejstříku trestů, kde se odsouzení stále uvádí. Zahlazení odsouzení je jedním ze zákonných způsobů, jak docílit čistého Rejstříku trestů a jak být považován za neodsouzeného. Existují tři způsoby: přímo ze zákona, rozhodnutím prezidenta republiky v rámci individuální či hromadné milosti a rozhodnutí soudu o zahlazení odsouzení. Přímo ze zákona dochází k zahlazení po vykonání určitých druhů trestů, se kterými zákon tento účinek spojuje, například obecně prospěšné práce, peněžitý trest. Předpoklady pro zahlazení odsouzení rozhodnutím soudu jsou následující: uložený trest byl vykonán zcela nebo byl jeho výkon prominut nebo byl jeho výkon promlčen a odsouzený poté vedl řádný život a to nepřetržitě po dobu stanovenou v zákoně. Tato doba je závislá na délce a druhu trestu. Délka trestu je brána podle skutečnosti, ne podle možné sazby. Zákonné lhůty jsou v rozmezí od jednoho roku do patnácti let. Počátek běhu lhůty se počítá od výkonu trestu. Přerušování lhůty

nastává, pokud odsouzený nevedl nepřetržitě řádný život, lhůta začíná běžet znovu. Pokud se odsouzený chová vzorně, může k soudu podat žádost o zhlazení odsouzení ještě před uplynutím lhůty a soud po uvážení rozhodne. Při uložení více trestů vedle sebe, platí pro uplynutí doby pro zhlazení ten nejdelší z nich. U ochranných opatření je zhlazení vyloučeno.

Otázka zhlazení odsouzení u dílčích útoků pokračujícího trestního činu byla vždy problematická. Jedná se o otázky již zhlazeného dílčího útoku v době, kdy se o zbylých dílčích útocích, včetně již zhlazeného, vede řízení a ukládá se společný trest za pokračování. Jde o situace, kdy k zhlazení dochází ze zákona, například po vykonání trestu, u kterého to zákon výslovně uvádí, nebo v situacích, kdy je mezi odsouzením za první dílčí útok a dalšími dílčími útoky velký časový rozsah, což zapříčiní, že po uplynutí doby pro zhlazení bude již při společném řízení dílčí útok zhlazen. Řešení těchto situací přinesl nový trestní zákoník ve svém ustanovení o ukládání společného trestu za pokračování v trestném činu, kde § 45 odst. 3 říká, že ustanovení o společném trestu za pokračování se užije i tehdy, je-li dřívější odsouzení takové povahy, že se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen. Toto ustanovení dává přednost nutnosti jediného odsouzení u pokračujícího trestného činu před podobnými účinky, jako je dvojí trestání. Protože zhlazené rozhodnutí by mělo tak být zahrnuto do společného trestu. Nový zákoník se s tímto znevýhodněním pachatele vypořádal v § 92 odst. 2 TZ. Pojednává o započítání vazby a trestu u odsouzení pro týž skutek, za který již byl potrestán soudem nebo jiným orgánem. Jisté znevýhodnění tady přeci jenom pro pachatele zůstane i po započtení vykonaného trestu do uloženého trestu, a to skutečnost, že pachatelovo jednání bude zhlazováno dvakrát. Započtení trestu je možné, jen pokud je vzhledem k druhu uloženého trestu započítání možné. U trestu vykonaného v cizině za týž skutek, za který je pachatel odsouzen a trestán soudem České republiky platí obdobná pravidla.²⁹

²⁹ Kučera, P., Disertační práce. Hmotněprávní a procesněprávní aspekty pokračování v trestném činnosti. 2007/2008

5 Zvláštnosti trestního řízení u pokračování v trestném činu

Trestní řízení je zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení. Úkolem trestního řízení je náležitě zjistit existenci trestního činu, pokud tomu tak je, zjistit jeho pachatele, uložit mu podle zákona trestní sankci a uložený trest vykonat. Dále působit k upevňování zákonnosti, předcházení a zamezování trestné činnosti. Trestní řízení je upraveno v zákoně č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Trestní řízení je rozděleno do několika stádií. První z nich je přípravné řízení, které představuje úsek řízení od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, postoupení věci jinému orgánu nebo zastavení trestní stíhání. Cílem přípravného řízení je zjistit podezřelého a do té míry odůvodnit, aby byla podána obžaloba a věc byla odevzdána soudu. Další fází je fakultativní předběžné projednání obžaloby. Nejdůležitějším stádiem je hlavní líčení, ve kterém soud rozhoduje o vině a trestu obviněného. Hlavní líčení je ústředním stádiem dokazování. Dalším stádiem může být po podání odvolání nebo mimořádného opravného prostředku opravné řízení. Po nabytí právní moci rozsudku přichází na řadu poslední stádium a to vykonávací řízení.

Účelem trestního řízení je v souladu se zákonem odhalit pachatele trestného činu, vyšetřit tento skutek a postavit pachatele před soud, který rozhodne o otázce viny a trestu a zajistí jeho výkon. Popřípadě soud může upustit od potrestání. Dalšími úkoly trestního řízení je zajištění realizace hmotného práva, spravedlivé potrestání pachatele, zajištění spravedlivého procesu, působit výchovně na občany.

Základní zásady trestního řízení jsou určité právní principy, jimiž je ovládáno trestní řízení. Tvoří základ, na němž je založeno celé trestní řízení, organizace a činnost orgánů činných v trestním řízení. Každé odvětví má takovýto soubor určitých vůdčích idejí plynoucí ze zákona. Význam základních zásad je několikerý a směřuje ke splnění účelu trestního řízení,

je pro něj předpokladem. Teorie udává čtverý význam základních zásad: A) poznávací – bez znalosti zásad nelze pochopit podstatu trestního řízení. B) interpretační – jsou vodítkem při výkladu zákona, při výkladu sporných otázek. C) aplikační – slouží jako směrnice pro aplikaci při řešení sporných otázek trestního řízení. D) pro tvorbu práva – tento význam záleží v tom, že nově zavedené instituty nemají kolidovat se stávajícími zásadami trestního řízení. Zásady tvoří ucelenou soustavu, kdy porušení jedné z ní, znamená porušení i dalších. Podle stádií trestního řízení a používání zásad je jasné, že nejširší míře se zásady uplatňují v hlavním líčení.

Jednotlivé zásady jsou obsaženy v § 2 TŘ a některé dokonce v Ústavě České republiky a Listině základních práv a svobod. Zásady můžeme rozdělit podle jejich obsahu na zásady obecné, kterými jsou stíhání je ze zákonných důvodů, zásada spolupráce se zájmovými sdruženími občanů a zásada zajištění práva na obhajobu. Zásady zahájení řízení, kterými jsou zásada oficiality, zásada legality a zásada obžalovací. Samostatné místo má zásada veřejnosti, kterou podle jejího obsahu nelze podřadit pod žádné z předešlých ani následujících. Zásady dokazování je zásada vyhledávací, zásada bezprostřednosti a ústnosti, zásada presumpce nevinny a zásada volného hodnocení důkazů. Poslední a podle mého hlavní zásadou je zásada materiální pravdy, ke které všechny ostatní více či méně směřují.

5.1 Příslušnost orgánů činných v trestním řízení u pokračování v trestném činu

Zvláštností v trestním řízení u pokračování v trestném činu je určitě problematika příslušnosti orgánů činných v trestním řízení. O vině a trestu podle čl. 90 Ústavy České republiky a podle čl. 40 Listiny základních práv a svobod může rozhodovat jedině soud. Příslušností se rozumí okruh působnosti, která je rozdělena mezi soudy různých stupňů a mezi soudy téhož stupně. Příslušnost rozdělujeme na věcnou, funkční a místní. Věcná a funkční příslušnost určuje, který typ soudu bude v jednotlivých situacích příslušný rozhodovat

a místní příslušnost již přesně určuje, který soud bude příslušný v konkrétní trestní věci. Trestní řád přezně vymezuje, které soudy jsou příslušné k projednání obžaloby v trestních věcech. V prvním stupni rozhodují buďto okresní soudy, nebo soudy krajské. Věcná příslušnost je ustanovená v § 16 TŘ, kde je uvedeno, že pokud zákon nestanoví jinak, tak v prvním stupni koná trestní řízení okresní soud. Krajský soud je příslušný pokud tak stanoví § 17 TŘ. Krajský soud koná v prvním stupni řízení, pokud trest odnětí svobody v zákoně činí u dolní hranice nejméně pět let, nebo pokud lze uložit výjimečný trest. Dále vede řízení u taxativně vymezených trestních činů uvedených v § 17 odst. 1 písm. a – d. Zvláštnost v příslušnosti soudu u pokračujícího trestního činu nalezneme v § 17 odst. 2. Pokud splňuje, ba i jeden z dílčích úkonů podmínky pro konání řízení v prvním stupni u krajského soudu, vede se společné řízení o všech dílčích trestních činech, tedy i o těch, které tyto podmínky nesplňují, u krajského soudu. Funkční příslušnost se pak řídí soudem v prvním stupni. Pokud vede řízení v prvním stupni okresní soud, v druhém stupni je příslušný krajský soud. Pokud vede řízení v prvním stupni krajský soud, je v druhém stupni příslušný vrchní soud. Místní příslušnost již konkrétně určuje, který z věcně příslušných soudů je ten příslušný k vedení trestní věci. Místní příslušnost upravuje § 18 TŘ, ve kterém zákon určuje jako primární kritérium obvod, ve kterém byl trestný čin spáchán. Až pokud toto kritérium využít nelze, přichází na řadu další kritéria – obvod, kde obviněný bydlí, pracuje nebo se zdržuje a jako poslední kritérium, když předchozí nelze využít, je obvod, kde trestný čin vyšel najevo. Pokračující trestný čin je spáchán všude tam, kde byl dokonán některý z dílčích útoků, a také tam, kde nastal následek vyvolaný dílčím útokem. V případě, že je dána příslušnost více soudů, koná trestní řízení ten soud, kterému byla podána obžaloba, nebo kterému byla věc postoupena podle § 22 TŘ. Orgány činné v trestním řízení nejsou jen soudy, ale také policejní orgány a státní zastupitelství. Místní příslušnost státního zástupce je dána příslušností soudu a je upravena v § 12 odst. 1 Jednacího řádu státního zastupitelstva. Pokud je příslušných více státních zástupců, vykonává dozor nad vedením vyšetřování ten státní zástupce, který je příslušný k nejzávažnějšímu dílčímu útoku nebo ten, který začal vykonávat dozor nejdříve. U policejních orgánů je to hledisko nečetnějšího výskytu dílčích útoků. Pokud není rozdíl v četnosti, posuzuje se obvod podle nejzávažnějšího dílčího útoku.

5.2 Společné řízení

V § 20 a následující nalezneme ustanovení týkající se společného řízení. Legální definice zní: „ Proti všem obviněným, jejichž trestní činy spolu souvisí, o všech útocích pokračujícího nebo hromadného trestného činu a o všech částech trvajících trestního činu se koná společné řízení, pokud tomu nebrání důležité důvody. „ Do 1. 1. 2002 bylo společné řízení o dílčích útocích pokračujícího trestného činu nutností a z pochopitelných důvodů nebylo možné některý dílčí útok vyloučit k samostatnému projednávání.³⁰

Bylo-li bez těchto důležitých důvodů ve věci konáno více řízení a orgány činné v trestním řízení měly informace o více dílčích útocích, mohlo by se jednat o porušení zásady objektivní pravdy a zásady hospodárnosti. Pokud při znalosti dílčích útoků nebylo i přesto vedeno společné řízení, je v zásadě možné kdykoli do vydání meritorního rozhodnutí řízení spojit a rozhodnout tak o všech dílčích útocích najednou. U pokračování v trestném činu pak nastává problém u určení takového obvodu, když jednotlivé dílčí útoky pachatel páchá v různých obvodech. Řešení nalezneme v příslušnosti pro společné řízení. Společné řízení se vede u trestních činů, které spolu nějak souvisí a to buď v souvislostech subjektivních, nebo objektivních. Objektivní souvislost je dána, jestliže několik osob má vzájemný vnitřní vztah k totožnému trestnímu činu. Jedná se například o spolupachatelství, účastenství nebo jinou součinnost.

U pokračování v trestném činu nás bude zajímat spojitost subjektivní, která řeší situaci výše uvedenou, na rozdíl od objektivní souvislosti, která se vztahuje k věci, tak subjektivní souvislost se vztahuje k osobě pachatele a soud, který je příslušný jednat v konkrétní věci určujeme podle trestního činu nejtěžšího, pokud není rozdíl v četnosti útoků, nebo podle největšího počtu dílčích útoků.

³⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 9. 3. 1976, sp. Zn. 3 To 5/76

Společné řízení úzce souvisí odnětí a přikázání věci. Děje se tak v situaci, kdy jsou u různých soudů podány obžaloby na téhož obviněného. Tato delegace však nesmí být důvodem porušení zásady, že obviněný nesmí být odňat svému zákonnému soudci. Odnětím a přikázáním věci se mění jen místní příslušnost soudu a rozhoduje o ní podle § 25 TR nejblíže společně nadřízený soud. Pokud orgán činný v trestním řízení zjistí, že skutky jsou dílčími útoky pokračujícího trestního činu, mělo by to být důvodem pro spojení věcí. Projednávání jednotlivých dílčích útoků ve společném řízení by mělo být pravidlem. Podle pokynu policejního prezidenta č. 130/2001 je příslušnost pro policejní orgány u pokračování v trestním činu upravena tak, že příslušný je ten orgán, v jehož obvodu bylo spácháno nejvíce dílčích útoků pokračujícího trestního činu. Trestní řád nezná procesní formu, jak řízení spojit v situaci, kdy je příslušných více policejních orgánů. Proto je využíván neformální postup spočívající v jednoduchém předání věci. Jakékoli spory budou pak řešeny Službou kriminální policie a vyšetřování příslušného krajského ředitelství Policie ČR. Podobně se tato situace řeší i u státních zastupitelství. Pokud si již věc nepředají policejní orgány, je optimální, aby státní zástupce po podání návrhu na podání obžaloby věc vrátil policejnímu orgánu s pokynem předání věci způsobem, který jsem uvedla výše. Co se týče postoupení věci soudu, který bude věcně a místně příslušný pro rozhodování o všech dílčích útocích, trestní řád nezná postoupení věci z důvodu procesní ekonomie. Touto otázkou se zabývají dvě stanoviska Nejvyššího soudu ČSSR. Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 6. 1. 1972, sp. Zn. Tjpf 71/71 říká, že společné řízení se bude konat u soudu, u něhož začalo řízení ohledně některého z trestných činů nejdříve. Další stanovisko nejvyššího soudu ČSSR ze dne 7. 12. 1982, sp. Zn. Tjpf 36/81 uvádí situaci, kdy je věc odňata a přikázána podle ustanovení § 25 TR.

Konání společného řízení by v některých případech mohlo být nevhodné, i když byly splněny podmínky pro jeho konání. Jedná se o ty důvody, které by zapříčinili průtahy řízení. Například v situaci kdy řízení o trestních činech, pro něž je obžalovaný ve vazbě, by mohlo být neúměrně zdržováno proto, že část trestných činů obžalovaného není dostatečně objasněna. Proto lze za účelem urychlení řízení nebo z jiných důležitých důvodů ze společného řízení vyloučit určitou věc nebo některého z několika obviněných.

5.3 Jednota skutku, totožnost skutku a zásada obžalovací

Zabývat se jednotou skutku znamená si ujasnit, co je to skutek a kdy jde o skutek jeden a kdy o skutků více. Jednota skutku je pojem hmotněprávní a má význam pro určení, zda se jedná o jeden trestný čin, či trestných činů více. Právní definici skutku v zákoně nenalezneme, jeho vymezení je dáno právní praxí a teorií. Skutek je určitá událost ve vnějším světě zapříčiněná jednáním člověka. Takovéto jednání může mít znaky jednoho nebo více trestných činů, ale také je mít vůbec nemusí. Rozdíl mezi skutkem a trestným činem je v tom, že každý trestný čin musí být skutkem, zatímco ne každý skutek musí být trestným činem, nýbrž například jen přestupkem nebo jednáním trestněprávně bezvýznamným. Skutek se odehrává v určitém skutkovém ději, který je složen z jednání člověka, skutkem, trestným činem, je pak jen část takového děje, který je relevantní z pohledu trestního zákona.

Za jeden skutek jsou považovány všechny projevy vůle pachatele, které jsou příčinou následku trestného činu. Základ skutku tvoří tedy jednání pachatele, které může být jak komisivní, tak omisivní, dále následek jednání a příčinná souvislost mezi jednáním a následkem. Pokud se jedná o jeden skutek, je třeba, aby akt jednání byl příčinou následku a pachatel jednal zaviněně. Pro rozdělení pachatelova jednání do skutků je významné hledisko následku. Jak by se mohlo zdát, dalším možným hlediskem by mohl být čas, místo a cíl jednání, ale není tomu tak. Za jeden skutek nelze vždy považovat všechny události, které se staly například za jeden den. To samé platí u místa jednání, nelze vždy považovat všechny události, které se udály na tom samém místě, za jeden skutek. A cíl jednání se například nehodí u nedbalostních trestných činů.

Jak bylo řečeno výše, novela trestního zákona a trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. změnila chápání skutků u pokračování v trestním činu. Dříve se podle praxe a právní nauky bez výjimky považovalo pokračování v trestném činu, trestné činy hromadné

a trestné činy trvající za jeden skutek, jeden trestný čin. Novela stanovila, že skutkem se podle trestního řádu rozumí i dílčí útoky pokračujícího trestního činu (§ 12 odst. 12 TŘ). Nyní je tedy možné konat více samostatných trestních řízení o jednom skutku, který je u pokračování v trestním činu tvořen více dílčími útoky. Následkem novelizace je také rozlišení pojetí skutku z hmotněprávního hlediska, kdy je pokračování v trestném činu stále bráno jako jeden skutek a z procesněprávního hlediska, kdy je za skutek brán každý z dílčích útoků pokračujícího trestního činu. Mezníkem pro ukončení jednoty skutku u pokračování je sdělení obvinění. Po tomto sdělení je další skutek dalším trestným činem.

Takto je určena horní hranice časového úseku, která tvoří pokračování v trestném činu. Dolní hranice není zákonem upravená, kdy už se jedná o pokračování a kdy o samostatné dva skutky, trestné činy. Jako znak pokračování zákonodárce uvedl blízkou časovou souvislost, ale neuvedl jak moc blízkou nebo vzdálenou souvislost má na mysli. Podle doktora Kučery pojem blízká souvislost časová není stav, kdy pachatel páchá své útoky tak, aby na sebe bezprostředně navazovaly. A jako vhodný předěl uvádí opuštění místa činu, kdy pachatel již odděluje tento čin, který tímto uzavřel od dalších, jež má v úmyslu spáchat. Pokud totiž pachatel spáchá v jediný večer bezprostředně po sobě více loupeží v několika bytech, které jsou v též budově, může se jednat jen o jediný trestný čin a ne o několik dílčích útoků pokračujícího trestného činu. Pro určení, zda se tedy jedná o jediný trestný čin nebo dílčí útoky, použil doktor Kučera několik podmínek: útoky nesmí být spáchány bezprostředně po sobě (mezi jednotlivými útoky musí vést po nějakou dobu nezávadný život), útoky jsou spáchány na více místech a musí být patrné, že si pachatel chtěl mezi útoky „odpočinout“.³¹

Jednotu skutku musíme odlišovat od pojmu totožnost skutku. Totožnost skutku je procesněprávní pojem. Totožnost skutku je významná z hlediska zásady obžalovací, kdy soud může rozhodnout jen o skutku, který je uveden v žalobním návrhu podané obžaloby, ustanovení § 220 odst. 1 TŘ. Jde o shodu podstatných skutkových okolností uvedených v žalobním návrhu a výrokem rozhodnutí soudu. Tato shoda musí být již mezi výrokem usnesení o zahájení trestního stíhání a žalobním návrhem. Vymezení skutku se děje na základě

³¹ Kučera, P., Disertační práce. Hmotněprávní a procesněprávní aspekty pokračování v trestném činnosti. 2007/2008

výrokové části, které se říká tzv. skutková věta. Tato věta obsahuje podstatné znaky skutku, včetně jeho právního posouzení.

K zachování totožnosti skutku postačí shodné skutkové vymezení, i když se právní kvalifikace bude lišit. V trestním řádu toto zachování ustanovuje § 220 odst. 3, který říká, že soud není vázán právním posouzením skutku v obžalobě. Kdyby změna právní kvalifikace skutku byla takého rázu, že by změnila jeho podstatu, totožnost skutku by zachována nebyla. Rozhodnutí soudu musí obsahovat všechny skutky, které byly obsaženy v žalobním návrhu, naopak nesmí obsahovat nové skutečnosti, které jsou novým skutkem. I tak se soud ve svém rozhodnutí může odchýlit od obžaloby, a to v případech, kdy je shodné jednání při rozdílném následku, je shodný následek při rozdílném jednání nebo jednání nebo následek jsou aspoň částečně shodné v podstatných okolnostech. Odchýlit se soud může také při situaci, kdy rozsah následku nebo forma zavinění má z hlediska právní kvalifikace zhoršující charakter.

U pokračování v trestném činu vzhledem k ustanovení § 12 odst. 12 TŘ soud nemůže zahrnout ostatní dílčí útoky do svého rozhodnutí, i když byly spáchány před zahájením trestního stíhání, sdělením obvinění pachateli, pokud nebyly vymezeny v usnesení o zahájení trestního stíhání a obžalobě. V případě, že soud zjistí při řízení další dílčí útoky, které nebyly obžalobou vymezeny, není dán důvod k vrácení věci státnímu zástupci k došetření a doplnění obžaloby podle § 221 odst. 2 TŘ, lze-li o nich vést samostatné řízení při splnění podmínek uvedených v ustanovení § 20 a 23 TŘ. Po právní moci rozhodnutí je pak o nových dílčích útocích i o těchto již rozhodnutých, rozhodnuto společným trestem za pokračování v trestném činu v novém trestním řízení. Před novelizací trestního zákona a trestního řádu z roku 2001 by tento postup znamenal překážku *rei iudicatae* a porušení zásady *ne bis in idem*. Dnes by nemělo docházet k tomu, že o jediném pokračujícím trestném činu je rozhodováno v několika trestních řízeních, které by pak popíraly zásadu hospodárnosti řízení a nutily by soudy opakovat někdy náročné dokazování. Ustanovení § 20 odst. 1 TŘ říká, že se má o všech dílčích útocích pokračujícího trestného činu konat jedno společné řízení, nebrání-li tomu důležité důvody.

Pokud v řízení dojde k situaci, že za některé dílčí útoky pachateli nebudou prokázány, soud se s nimi musí v rozsudku vypořádat, a tak rozhodnout zprošťujícím rozsudkem v těchto bodech. Tento zprošťující rozsudek již zakládá překážku rei iudicatae. Pachatel za tyto dílčí útoky již nebude být moci stíhán. Tím se také utvrzuje jistá právní jistota, která je pro všechny občany nezbytná.

5.4 Zvláštnosti v dokazování u pokračování v trestném činu

Při dokazování u pokračujícího trestního činu se zaměřujeme na právní posouzení skutku a ne na otázku, zda byl nebo nebyl spáchán trestný čin v pokračování. Předmětem dokazování může být jen skutkový stav věci. Pokud orgány činné v trestním řízení vezmou v úvahu, že by se mohlo jednat o pokračující trestný čin, přizpůsobí tomu proces dokazování. V tomto smyslu je nutné zjistit, zda byly spáchány aspoň dva dílčí útoky pokračujícího trestného činu, podobnost těchto útoků, jednotnost pachatele a jeho společný záměr. Zvláštnost v dokazování pokračujícího trestného činu je v tom, že na některé znaky se orgány činné v trestním řízení musí speciálně zaměřit.³²

Základním znakem u pokračování v trestném činu je spáchání více dílčích útoků. Při podezření ze spáchání trestného činu je policejní orgán povinen učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin a zjištění, kdo tento trestný čin spáchal. O těchto úkonech sepíše policejní orgán záznam o zahájení úkonů trestního řízení. Předmětem dokazování je tedy skutečnost, že zde existují dva a více dílčích útoků, více událostí. O nich se dovídáme z různých zdrojů, které jsou uvedeny v § 158 odst. 1 TŘ. Jde o vlastní poznatky policejního orgánu nebo oznámení a podněty jiných osob a orgánů.

³² Kučera, P., Disertační práce. Hmotněprávní a procesněprávní aspekty pokračování v trestné činnosti. 2007/2008

U pokračujícího trestného činu je nezbytným znakem také skutečnost, že všechny dílčí útoky spáchá též pachatel. Skutečnost, že se jedná o téhož pachatele, jsou získávány od fyzických a právnických osob v rámci jejich vysvětlení, v obstarávání spisů a jiných podkladů nebo například ohledáním věci a místa činu. Celý výčet je uveden v § 158 odst. 3 TŘ. Další skutečnosti týkající se zjištění pachatele jsou uvedeny v § 158b – 158f označeny jako operativně pátrací prostředky a podmínky jejich použití. Po zjištění pachatele přicházejí na řadu dva úkony – usnesení o zahájení trestního stíhání, které odděluje trestný čin v pokračování od trestných činů spáchaných po tomto sdělení, a druhým úkonem je seznámení podezřelého s trestným činem, z něhož je podezříván. Vše toto pojednává obecně o zjišťování pachatele trestného činu.

Dále uvedu, z čeho policejní orgán poznává, že se jedná o pachatele trestního činu v pokračování. Tuto skutečnost se můžeme dozvědět ze samotného doznání pachatele nebo výpovědi ostatních osob. Lze využívat i toho, že pachatel páchá své činy podobným nebo stejným způsobem a na stejném místě.

Nejvíce problematickým znakem pokračování v trestném činu je dokazování jednotného záměru pachatele, tzv. subjektivní znak. Společný záměr obsahuje dvě složky a to složku volní a představovou. Tyto složky lze vystihnout tím, že pachatel má představu o zamýšleném jednání a následku. A tím, že pachatel chtěl dosáhnout následku, který vyvolal. U pokračování v trestném činu jedná pachatel, tak aby dílčími útoky dosáhl nějakého jím vytyčeného cíle, nebo jedná tak proto, aby dosáhl určitého chtěného stavu, který postupně vyvolává dílčími útoky. Jak jsem uvedla výše, dokázání tohoto jednotného záměru je problematické. Pokud sám pachatel potvrdí existenci takového záměru, je dokazování lehké. Pokud ale takový záměr nepotvrdí, je dokazování komplikované. Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 1967, sp. Zn. 6 TZ 15/67 je možné jednotný záměr pachatele usuzovat z naplnění objektivních okolností případu, zejména z naplnění ostatních znaků pokračování. Dalším možným prostředkem, jak zjistit jednotný záměr pachatele je psychiatrické vyšetření a použití jiných forenzních věd.

Časová a místní souvislost je dalším znakem pokračování v trestném činu. Zjišťování časové souvislosti u pokračujícího trestného činu se nijak neliší od jiných řízení. Skutek se může skládat z více stádií, jak je tomu u stádií trestného činu. Jsou jimi příprava, pokus a dokonaný trestný čin. Určení jednotlivého skutku v čase tedy závisí na poznání jeho průběhu od započetí do následku jednání. U pokračování se tyto informace zjišťují u všech dílčích útoků. Místo spáchání skutku určuje místní příslušnost orgánů činných v trestním řízení. Podle § 18 má největší prioritu místo spáchání trestného činu. Poté bydliště, pracoviště nebo místo, kde se obviněný zdržuje a následně pokud ani jedna z možností není možná, místo, kde trestný čin vyšel najevo. Problematikou místní příslušnosti jsem se věnovala viz výše.

Zvláštnosti u dokazování v pokračování v trestném činu na rozdíl od jiného řízení bývají hlavně ve zjišťování znaků pokračujícího trestného činu. Všechny jeho znaky musí být kumulativně splněny, aby se o takový čin jednalo a mohlo být vedeno společné řízení za všechny dílčí útoky dohromady.

5.5 Rozhodnutí

Rozhodnutí je procesní úkon orgánů činných v trestním řízení, které má zákonem jasně danou formu a obsah. Rozhodnutí je nejvýznamnější procesní úkon, kterým orgán činný v trestním řízení rozhoduje o vině a trestu, jde-li o meritorní rozhodnutí nebo rozhodují o věcech, které pomáhají správně meritorně rozhodnout

U pokračujícího trestného činu je specifické to, že každý z dílčích útoků musí projít celým trestním řízením, aby o něm mohlo být rozhodnuto. O všech dílčích útocích by mělo probíhat společné řízení, ale z různých situací nebo ze zákona vyplývají výjimky, kdy může být některý dílčí útok vyloučen k samostatnému řízení, a to z důvodu hospodárnosti řízení, neznalostí všech dílčích útoků před vydáním pravomocného rozsudku nebo nevědomostí o možnosti, že se jedná o pokračování v trestném činu již na začátku řízení. I kdyby o každém dílčím útoky soud rozhodl jinak, nevznikne problém. Problém nastává, když o více dílčích

útocích je rozhodnuto více odsuzujícími rozsudky. Tuto situaci řeší institut společného trestu za pokračování v trestném činu, který dává možnost zrušit předchozí odsuzující rozsudek o dílčím útoku. Podmínkou uložení společného trestu jsou existence pravomocného odsuzujícího rozsudku, tuto skutečnost lze zjistit z evidence vedené Rejstříkem trestů. Pokud soud ví o skutečnosti, že se jedná jen o dílčí útok pokračujícího trestného činu, musí to uvést ve výroku a odůvodnění rozsudku.

Pokud je společný trest uložen nesprávně, je to důvod pro obnovu řízení nebo stížnost pro porušení zákona a to pouze pokud je cílem vyslovení názoru k určité otázce. Jedná se o porušení zákona ve prospěch pachatele. Naopak v neprospěch pachatele by bylo neuložení společného trestu při pokračování v trestném činu a možností nápravy jsou mimořádné opravné prostředky.³³

6 Pokračování v trestném činu v jiných státech

V této kapitole bych se chtěla věnovat zahraniční úpravě pokračování v trestném činu. Vybrala jsem si úpravu ve Slovenské republice, a to z důvodů podobnosti úpravy a snazšímu přístupu k materiálům.

Slovenská úprava institutu pokračování v trestném činu platil do nedávna pro obě země trestní zákon z roku 1961 (140/1961 Sb.) i trestní řád (141/1961 Sb.). Právní úprava pokračování v trestném činu je i po rozdílném vývoji a novelizacích trestního práva obdobná. Jak u nás v roce 2001 a 2009, tak i na Slovensku v roce 2005 proběhla velká novelizace trestního zákona a trestního řádu. Legální definice v našem trestním zákoníku účinného 1. ledna 2010 v § 116 v podstatě odpovídá legální definici v § 122 odst. 10 slovenského

³³ Kučera, P., Disertační práce. Hmotněprávní a procesněprávní aspekty pokračování v trestné činnosti. 2007/2008

trestního zákona účinného 1. ledna 2006. Znaky pokračování se naprosto shodují. Mezník pokračujícího trestného činu a nového trestného činu je určeno v zásadě na stejný okamžik jako u nás s tím rozdílem, že skutek je ukončen jiným druhem rozhodnutí. Na Slovensku je to oznámení vznesení obvinění. Pokud v průběhu vyšetřování vyjde najevo, že obviněný před oznámením vznesení obvinění další dílčí útok pokračujícího trestného činu, na který se usnesení o sdělení obvinění nevztahovalo, rozšíří vyšetřovatel nebo policejní orgán obvinění i pro tento dílčí útok (§ 206 odst. 5 TŘ SR). Novelizace trestních řádů v obou zemí přinesl novu koncepci skutku a to z pohledu pokračování v trestném činu. Nově je skutkem i jednotlivý dílčí útok pokračujícího trestného činu. U nás je toto ustanovení v § 12 odst. 12 TŘ a ve Slovenské republice v § 10 odst. 15 TŘ SR. Společný trest za pokračující trestný čin je u nás upraven v § 45 TZ a v SR v § 41 odst. 3 TZ SR, oba tyto paragrafy shodně upravují postup při ukládání společného trestu za situace, že je o dílčích útocích rozhodováno ve více řízeních.

Po krátké ukázce těch, podle mého, nejdůležitějších hledisek pokračování v trestném činu mohu konstatovat, že obě úpravy jsou shodné nebo podobné a také se ubírají stejným směrem vzhledem k dalším novelizacím.

6.1 Vybraný sériový vrah ze zahraničí

Do této kapitole jsem si vybrala jednoho z nejznámějších sériových vrahů z USA. Svým jednáním si vysloužil přezdívku kanibal z Milwaukee. V této podkapitole popíšu jeho osobnost a činy, které budou doprovázeny autentickými výpověďmi a fotografiemi. V kontextu se vším se budu snažit o zakomponování jeho činů do pokračování podle našich trestních předpisů.

Jeffrey Dahmer (21. 3. 1960 – 28. 11. 1994)

Jeffrey Dahmer byl americký sériový vrah, který zavraždil nejméně 17 obětí. Narodil se v sobotu 21. března 1960 v nemocnici v Milwaukee Lionelovi a Joyce Dahmerovým. Byl jejich prvorozeným synem..

Jeho morbidní zvědavost se probouzela již na základní škole, kdy začal sbírat hmyz a malé hlodavce, které uchovával v lahvích s formalínem a dalšími chemickými produkty. Později začal sbírat mrtvá zvířata u silnic, kterým uřezával končetiny a jejich některé části skladoval v lahvích, nebo je zbavil masa a jejich kostry si vystavoval na polici. Jeho orientace se přesouvala na živá zvířata, fascinovaly ho vnitřní orgány a jejich funkce. Pohled na vnitřnosti a dotýkání se jich, bylo pro mladíka vzrušující. Toto vypověděl: „Jednou jsem na ulici našel přejetého psa, myslím, že to byl bígl. Chtěl jsem se podívat, jak vypadá uvnitř. Rozřízl jsem ho. Už byl mrtvý. Chtěl jsem udělat něco šokujícího, a tak jsem ho nabodl na kůl v lese, který obklopoval náš dům. „ Po zjištění, že je Jeffrey homosexuál, upnuly se jeho představy na nahé muže, které může ovládat a zničit, představoval si je v morbidních obrazech smrti. Navíc se v něm začaly probouzet jeho nekrofilní touhy a myšlenky na kanibalismus.

Již ve čtrnácti letech začal přemýšlet nad vraždami mladých mužů, se kterými si po jejich smrti bude užívat. Po dokončení střední školy v červnu 1978 nechal těmto představám volný průběh, 18. června 1978 spáchal první vraždu. Steven Hicks, devatenáct let, stopoval na nájezdu u dálnice poblíž Akronu, když mu Jeffrey Dahmer zastavil a navrhl mu, že zajedou k němu domů a dají si tam pár piv. Když ale chtěl Steven odejít, Jeffrey udeřil mladíka do hlavy tyčí od činky, následně mu tyč přiložil na krk a vraždu dokončil. Poté rozčtvrtil tělo, seškrabal maso z kostí a kosti rozdrtil kladivem kromě hlavy, kterou si donesl k sobě do pokoje a schoval. Již tady pozorujeme jeho úmysl sestavit si z lebek a koster obětí oltář. K tomu se doznal po jeho zatčení. A také k tomu, že ho oltář měl nabíjet speciální schopností a energií. Obě mu měly pomoci společensky i finančně. V roce 1989 si sehnal dokonce nízký černý stůl, který měl sloužit jako podstavec oltáře. Poté si chtěl také koupit černé křeslo, na kterém by seděl u stolku vystavených lebek. Vedle nich by zapálil kadidlo a na obou koncích stolku by měly viset kostry. To vše mělo být osvětleno čtyřmi stropními světly ve

tvaru koule. V pozadí oltáře měl viset obraz obětího beránka s modrými závěsy. Naštěstí neměl čas plán uskutečnit. V tomto úmyslu vidím subjektivní znak pokračování a tedy jednotný záměr, který musí být patrný aspoň v hrubých rysech již od spáchání prvního dílčího útoku.

Po té Jeffrey, ke konci léta, zahájil studia na univerzitě v Columbusu, na níž vydržel jeden semestr. Kvůli jeho alkoholismu neměl po ukončení školy žádnou práci a tedy i žádné peníze. Otec mu poradil, aby se nechal odvést na tři roky do armády. Jeffrey ho uposlechl a od 12. ledna 1979 do 24. března 1981 pobýval v německém Baumholderu. Zde se hodně setkával s černochoy, které k smrti nenáviděl. Vlastně nenáviděl všechny rasy, které nepatří k bělošské. Propuštěn byl ale opět pro užívání alkoholu a drog. V tuto dobu Dahmer nespáchal žádnou vraždu.

V říjnu 1981 byl Dahmer zatčený za opilství. Jeho otec rozhodl, že bude lepší, aby na Jeffreyho dávala pozor jeho babička, a tak se přestěhoval na předměstí Millwaukee, kde setrval sedm let. Další zatčení přišlo v září 1986, kdy se obnažoval před dvěma malými chlapci. Za to mu byl vyměřen podmíněný jednoletý trest. Dahmer dlouho bojoval se svou touhou zabíjet, ale bylo to marné.

Po dobu sedmi let, které strávil u své babičky, Dahmer zavraždil čtyři lidi. Druhá vražda se liší od všech ostatních, Jeffrey vypověděl, že po noci, strávené se Stevenem Tuomim v hotelu Ambassador, se probudil po předchozí ztrátě vědomí a uviděl Tuomiho mrtvého s rozdrčeným hrudníkem. Dahmer si na to, že by Stevena umlátíl nepamatuje. Bylo to v září 1987.

Další oběti si vybíral Dahmer v barech pro homosexuály, nočních klubech nebo na autobusových zastávkách. Obětem namlouval, že je chce fotografovat a popíjet s nimi pivo a třeba i koukat na film. Vraždy následovaly pak rychle za sebou. Dahmer své oběti vždy nejdříve omámil, následně uškrtil a odřízl hlavu a končetiny. Při procesu se hájil tím, že nikdy nechtěl obětem způsobit bolest a že vše, co jim dělal, dělal až post mortem. Jenomže na druhé straně se doznal k tomu, že se z některých svých obětí snažil udělat živé zombie, které bude plnit všechny jeho sexuální přání. Těmto obětem vyvrtal malou díru do hlavy a naléval jim

tam vařící vodu nebo kyselinu. Jedna z obětí takto žila dokonce dva dny. Takže si udělejte obrázek sami. Vše se dělo u něj doma v bytu číslo 213.

Většina ze zavražděných osob byla afroamerické a hispánské rasy. Rasově motivované vraždy ale Dahmer odmítal. Nyní uvedu celý seznam obětí Jeffreyho Dahmera alias kanibala z Milwaukee. O Stevenovi Hicksovi a Stevenovi Tuomim již řeč byla. Dalšími oběťmi se stal James Doxtator, 14 let, zabit 16. ledna 1988, zdrogován a uškrcen. Tělo bylo vloženo do kyseliny a kosti rozdrceny. Richard Guerrero, 23 let, zabit 24. března 1988. Poté co měl Dahmer s obětí orální sex, byl Guerrero uspán a uškrcen. Jeho tělo bylo rozřezáno a hozeno mezi odpadky. Anthony Sears, 24 let, zabit 25. března 1989. Uškrcen a rozřezán. Dahmer si uschoval jeho hlavu a genitálie. Lebku později obarvil na šedou barvu. Edward Smith, 27 let, zabit v červnu 1990. Uspán, uškrcen a rozřezán. Tělo bylo rozpuštěno v kyselině. Raymond Smith, 33 let, zabit v červenci 1990. Uškrcen a rozřezán. Jeho lebku si Dahmer obarvil na šedou barvu a ponechal si ji. Ernest Miller, 22 let, zabit v září 1990. Uspán a podříznut. Poté naložen do kyseliny. Jeho kostru Dahmer vybělil a ponechal si ji. Uschoval si též jeho bicepsy v ledniče na pozdější konzumaci. David Thomas, 23 let, zabit 24. září 1990. Uspán a uškrcen. Curtis Straghter, 19 let, zabit 18. února 1991. Uspán a uškrcen. Tělo rozřezáno. Errol Lindsex, 19 let, zabit 7. dubna 1991. Uškrcen. Kostru si Dahmer ponechal. Anthony Huges, 31 let, zabit 24. května 1991. Uspán a uškrcen. Po několika dnech Dahmer tělo rozřezal, tkáň odstranil pomocí kyseliny a část kostry si opět ponechal. Konerak Sinthasomphone, 14 let, zabit 30. května 1991. Uspán, poté mu byla do hlavy vyvrtána malá díra a injekcí vstříknuta kyselina sodná do čelního laloku. Při tomto experimentu byl stále naživu. Následně byl uškrcen. Matthew Turner, 20 let, zabit 30. června 1991. Uspán a uškrcen. Jeho tělo bylo rozřezáno a ponecháno poblíž Dahmerova bytu. Jereniah Weiberger, 23 let, zabit 7. července 1991. Byl mu vyvrtán malý otvor do hlavy a následně injekční stříkačkou vstříknuta vařící voda. Poté byl naživu ještě dva dny a následně byl uškrcen. Oliver Lacy, 23 let, zabit 15. července 1991. Uspán a uškrcen. Jeho srdce bylo uloženo do ledničky k pozdější konzumaci. Joseph Bradehoft, 25 let, zabit 19. července 1991. Uspán a uškrcen. Jeho tělo bylo částečně rozřezáno. Hlava a torzo těla se našlo v Dahmerově bytě.

Kdyby Tracy Edwards, jeho další plánovaná oběť, 22. července 1991 neuprchl z Dahmerova bytu a nezavedl tam policii, bylo by určitě obětí mnohem víc. Jeffrey Dahmer neměl v žádném úmyslu s vraždami skoncovat. Po policejní prohlídce našli v bytě kromě mnoha morbidních fotografií i jedenáct lebek, několik lidských kostí, barel s kyselinou, kusy lidských orgánů v lednici a další důkazní materiály. V 1 hodinu a 15 minut 23. července 1991 opouští Jeffrey Dahmer svůj byt a už se do něj nikdy nevrátí. Při výslechu Dahmer detailně popisoval své činy bez přestávky šest hodin.

Soudní proces začal 6. srpna 1991 oznámením obvinění z dvanácti vražd 2. druhého stupně. Po dlouhých týdnech výpovědí a soudních expertíz skončil proces oznámením verdiktu poroty „vinen „. Soudce vynesl rozsudek 17. února 1992. Byl odsouzen k 15-ti doživotním trestům, což vyloučilo jeho podmíněné propuštění na svobodu. V součtu to dělalo 1070 let. Svůj trest si až do roku 1994 odpykával ve věznici Columbia Correctional Institution v Portage ve státě Wisconsin. V roce 1994 byl zabit spoluvězněm. Svůj mozek věnoval lékařským účelům.

Ve vězení Jeffrey Dahmer napsal: „Nikdy jsem ve svém životě nenašel žádný význam a vězení na tom nic nezměnilo. Můj život byl bezvýznamný a konec je ještě mnohem víc deprimující. Všechno se to dá shrnout do několika slov: nemocný, patetický a ubohý, to je vše. A nevím, jak by můj příběh mohl někomu pomoci. „ I přesto pomohl, mnoha sériovým vrahům se dařilo unikat před zákonem díky nedostatkům právního systému a nedostatečné komunikaci mezi různými lokálními policejními složkami, jako byl například případ Johna Wayne Gacyho. Procedurální chyby (Larry Eyler) nebo chyby v probačním systému, kdy byli na svobodu propuštěni nebezpeční pachatelé (Arthur Shawcross). Jeffrey Dahmer je příkladem všech těchto selhání. Celý tento systém se po jeho případu začal měnit.³⁴³⁵

Z hlediska pokračování v trestném činu jsem v jeho případě našla odpovídající znaky tohoto institutu. Přesněji: stejná skutková podstata, stejný nebo obdobný způsob

³⁴ Bourgoin, S., Sériový vrazi. Praha: XYZ, 2009

³⁵ www.serialkillers.estarnky.cz, Březen 2012

provedení s blízkou časovou a místní souvislostí. Odpovídá i znak souvislosti v předmětu útoku a společný záměr pachatele již od prvního dílčího útoku spáchat těchto dílčích útoků více.

7 Závěr

V této práci jsem popsala jak obecné náležitosti pokračujícího trestního činu, tak i jeho specifika. V první řadě je práce zaměřená na legální definici a její historii, na znaky pokračování v trestném činu, na odlišnosti od ostatních déle trvajících trestných činů a na určení okamžiku ukončení pokračování v trestném činu, na důležitost tohoto okamžiku pro působnost zákona nebo trestní odpovědnosti pachatele.

Po této obecné části jsem se dále zabývala sériovými vraždami. V celé kapitole 3 se snažím dokázat, že používání institutu pokračování v trestném činu má opodstatnění nejen u majetkových trestných činů, ale i u násilných činů jako je například vražda. Díky různým forenzním vědám jsem se také snažila určit, kteří ze sériových vrahů mohou být adepti na pokračující trestný čin. Pro názorný příklad takového sériového vraha jsem si vybrala Václava Mrázka a po vylíčení jeho činů jsem je zařadila do pokračování v trestném činu.

Další kapitoly jsem věnovala ukládání trestů za pokračování, hlavně společnému trestu za pokračování a procesně právním aspektům tohoto institutu. Zdůrazňuji zde zvláštnosti trestního řízení jako je příslušnost orgánů činných v trestním řízení, specifika společného řízení, zvláštnosti v dokazování a rozhodnutí. Samozřejmě jsem se zabývala i problematikou jednoty a totožnosti skutku ve vztahu se zásadou obžalovací.

Na závěr své práce jsem hledala existenci právního institutu pokračování v trestném činu v zahraničí. Ve Slovenské republice jsem našla institut pokračování v trestném činu zakotvený přímo v trestním zákoně i trestním řádu. Zjistila jsem, že ani po velkých novelizacích v obou zemích se úpravy nijak zvlášť nelišily.

Nejen velký počet sériových vrahů v USA, ale také skutečnost, že jsou zde nejpropracovanější studie těchto pachatelů, mě vedly k tomu, že jsem zařadila do závěru své práce popis činu Jeffreyho Dahmera alias kanibala z Milwaukee. Popsala jsem jeho činy a zařadila je do pokračování v trestném činu podle naší právní úpravy. Znovu tím dokazuji, že pokračování v trestném činu může mít svůj význam i u násilných trestných činů.

RESUMÉ

In the dissertation I described both the common characteristics of “The continuous crime” and its specifics. First of all the dissertation is focused on legal definition and its history, the characteristics “The continuous crime”, the differences from other long-lasting crimes and on the determination of the point of termination of continuous crime, on the significance of this moment for the jurisdiction or the criminal liability.

After the general section I was concerned with the serial murders. In the entire chapter number 3 I aspire to prove that the application of this juridical institute not only to the acquisitive offence but also to the offence of violence including murders. By virtue of the forensic science I aspired to specify which of the serial killers are entitled to be convicted of “The continuous crime”. For illustration of the serial killer I picked out Václav Mrázek and after the description of his acts I classified it as “The continuous crime”.

Following chapters dedicated I to the punishment imposed for “The continuous crime”, primarily the common punishment for the continuation and the formal aspects of this juridical institute. I accented the particularities of the criminal procedure such as the competencies of the Law enforcement agency, the specialties in the common punishment, the particularities in the evidence and adjudication. I engaged in segment of the uniformity and the identity of the act in relation to the principle of impeachment.

At the conclusion I consulted the juridical institute “The Continuous crime” across the borders. In the Slovak Republic, where “The continuous crime” is set in the Criminal code and the Code of criminal Procedure. I found out that not even after the voluminous amendments in both countries the principles remain nearly the same.

Not only the higher incidence of known serial murders in the United States , but also the fact, that the most precise studies are made here, led me up to place in my dissertation characterization of Jeffrey Dahmer’s crimes. He is known as cannibal from Milwaukee. I described his acts and I classified it as “The continuous crime” as per our legal regulations. I demonstrate that “The continuous crime” is significant as well in the offence of violence.

PŘÍLOHY

Václav Mrázek [26]

Hana Chloubová (15) [26]

Jeffrey Dahmer [26]

Jeffrey Dahmer v roce 1982 [26]

Steven Hicks [26]

Dahmerův byt [26]

Policisté ve speciálních oblecích odnášejí barel s naloženými těly [26]

Vybělená lebka jedné z obětí [26]

LITERATURA

1. Jelínek, J., et al. Trestní právo hmotné. 3. přepracované a aktualizované vydání Praha: Linde, 2006, 122 s.
2. Jelínek, J., et al. Trestní právo procesní. 1. Vydání Praha: Linde 2007, 495 s.
3. Šámal, P., et al. Trestní zákoník. § 1 až 139. Komentář. 1. Vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1147
4. Solnař, V., et al. Základy trestní odpovědnosti. Podstatně přepracované a doplněné vydání. Praha: Orac, 2003, s. 409
5. Kratochvíl, V., Ukládání společného trestu za pokračování v trestném činu podle § 37a TZ, ve znění zákona č. 265/2001 Sb. Trestněprávní revue, 2002, č. 2, s. 33
6. Kuchta, J., Válková, H., et al. Základy kriminologie a trestní politiky. 1. Vydání Praha: C. H. Beck, 2005, 568 s.
7. Novotný, O., Zapletal, J., et al. Kriminologie. 2. Přepracované vydání Praha: ASPI Publishing, 2004, 113 s.
8. Čírtková, L., Forezní psychologie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, 431 s.
9. Čírtková, L., Kriminální psychologie. Praha: Eurounion, 1998, 248 s.
10. Čírtková, L., Moderní psychologie pro právníky. Praha: Grada Publishing, 2008, 150 s.
11. Bourgoin, S., Sérioví vrazi. Praha: XYZ, 2009

12. Judikatura - rozhodnutí a stanoviska (dostupný v elektronické databázi Codexis academia)

a. Nejvyšší soud ČR

- i. ze dne 25. 4. 1996, sp. zn. 1 Tzn 47/95
- ii. ze dne 1. 6. 2005, sp. zn. 5 Tdo 667/2005
- iii. ze dne 8. 12. 1993, sp. zn. Tzn 12/93
- iv. ze dne 27. 8. 1986, sp. zn. To 63/86
- v. ze dne 15. 6. 1995, sp. zn. Tzn 15/95
- vi. ze dne 22. 7. 1982, sp. zn. 11 Tz 16/82
- vii. ze dne 30. 5. 2007, sp. zn. 5 Tdo 443/2007

b. Nejvyšší soud ČSR

- i. ze dne 2. 11. 1956, sp. zn. 1 Tz 300/56
- ii. ze dne 9. 3. 1976, sp. zn. 3 To 5/1976
- iii. ze dne 24. 4. 1978, sp. zn. 3 To 11/78
- iv. ze dne 9. 3. 1976, sp. zn. 3 To 5/76

c. Nejvyšší soud ČSSR

- i. ze dne 3. 11. 1981, sp. zn. 3 To 17/1981
- ii. ze dne 7. 12. 1971, sp. zn. 2 Tzf 3/71
- iii. ze dne 3. 5. 1967, sp. zn. 6 Tz 15/67
- iv. ze dne 6. 1. 1972, sp. zn. Tjpf 71/71
- v. ze dne 7. 12. 1982, sp. zn. Tpjf 36/81

d. Vrchní soud v Praze

i. ze dne 24. 3. 1994, sp. zn. 5 To 25/94

e. Krajský soud v Českých Budějovicích

i. ze dne 3. 4. 2002, sp. zn. 14 To 49/2002

13. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákon
14. Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád
15. Zákon č. 265/2001 Sb. změna trestního řádu a některých dalších zákonů
16. Zákon č. 292/1993 Sb. Zákon, kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb.
17. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
18. Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
19. Zbierka zákonov č. 300/2005, Trestný zákon SR
20. Zbierka zákonov č. 650/2005, Trestní řád SR
21. Kučera, P., Disertační práce. Hmotněprávní a procesněprávní aspekty pokračování v trestné činnosti. 2007/2008
22. Nahodil, T., Bakalářská práce. FPR Brno. Vyšetřování sériových vražd. 2007/2008
23. Marek, J., Diplomová práce. FPR Plzeň. Pokračování v trestném činu. 2010
24. Strýček, M., Diplomová práce, FPR Brno. Vražda a její vyšetřování. 2006/2007
25. Codexis academia
26. www.Serialkillers.estranky.cz, březen 2012